

Халид ал-Хусайнан

ЭЗАР СОВ СУННАТ

Дийнахь - буса лелош долу

Гочдинарг

Турпалан Клант Фарукь

ИСТАНБУЛ 2008

Халид ал-Хъусайнан

ЭЗАР СОВ СУННАТ

**(Дийнахъ-буса лелош долу эзарнал
(1000) сов суннат)**

ДЕШАХЪАЛХЕ

Хастам бу АллахІана-Къинхетамечу,

Гечдечу, Комаършачу, доллучунна ницкъ
кхочуш Волучу, дегнаш а, бІаърса а
Керчочу, нахана гуш-хезаш дерг а,
къайлаха дерг а Хуучу.

Аса хастам бо Цунна даима -
суьйренашкахъ а, Іуьйренашкахъ а!

Аса тоьшалла до кхин дела
цахиларца, АллахІ воцург - Ша цхъаь
волу, Шеца накъост а воцуш. Тоьшалла
ду и - и аьлларг жоьжагІатин Іазапах
хъалха воккхуш.

Аса юха а тоьшалла до Мухъаммад
Цо халкъах хаьржина Цуьнан пайхамар

хиларца. АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна, цуьнан доьзална а, цуьнан хІусамнаношна а, цуьнан асхьабашна а - ларам бан а, сий дан а догІуш болучу! Де-буьйса мел лаьтта а лаьттан болу кѣинхетам а хуьлда царна даима!

Цул тІаьхьа...

Боккъалаь, бусалба стага а, зудчо а шайн дахарехь денна терго ян езаш коьрта хІума ду: элчанан (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) суннатехь нисвелла лелар, суннатца Іар-дахар дІахІоттор - шен дерриге леларашкахь а, тийналлашкахь а, дешнашкахь а, гІуллакхашкахь а, дечуьнгахь а, лелочуьнгахь а - шен дерриге дахар Іуьйренгара суьйренга кхаччалц элчанан (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) суннатехь нисделла а, суннатехь низаме далийна а хилийта.

Мисархо хиллачу Зуннуна аьлла:

«АллахІ везаран билгалонех ду - Цунна везна волучу (пайхамарна - АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тІаьхьадазар – цуьнан гІиллакхашна а, цуьнан леларшна а, цуьнан омранашна а, цуьнан суннаташна а».

АллахІа (Лекха ву И) аьлла:

«Ала: «Нагахь шу АллахІ везаш делахь - тІаьхьадаза Цунна, тІаккха АллахІана а дезар ду шу, шун кѣиношна а гечдийр ду цо. АллахІ ма вай - Гечдийриг, Кѣинхетам бийриг»» («Али Имран»: 31).

Хьасан ал-Басарис аьлла:

«Цундела царна И (АллахІ) везаран билгало - уьш Цуьнан элчанан (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) суннатна тІаьхьабазар хилла».

Бусалба стеган дикалла а, дарж а дустуш болу барам - элчанна тІаьхьавазар мел ду хьаьжжина бу. Цо

элчанан суннат сов мел леладо а, дика мел леладо а, лерина мел леладо а - АллахІана гергахь веза а, дика а хир ву иза.

И бахъана долуш, аса гулдина хІара доцца жайна - бусалба нехан денна долучу дахарехь элчанан (АллахІера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) суннат дендаран дуьхья: церан Іибадаташкахь а, бийшар-гІовттаршкахь а, яар-маларшкахь а, нахаца лелочу юкъаметтигашкахь а, цІанонашкахь а, хІусамна чубахкарехь а, хІусамера арабовларехь а, тІе хІума йохарехь а, иштта кхин долучу церан леларшкахь а.

Ойла е-хья: вайх цхьаьннан ахча дайча - мел сингаттаме, мел гІайгІане хуьлу вай, и лобхуш мел къахьобгу вай и карадаллалц.

Юха а хьяжахь: мел дукха суннаташ дайна-кха вайн, тесна дитина-кха вай. Ткъа царна гІайгІане хиллий вай? Царна сингаттаме хиллий вай? Вайн

дахарехъ и суннаташ лелор юхадерзон
къа хъегний вай?!

Боккъалаъ, и бахъанехъ вайн
дахарехъ вай бала хьогучух ду – вай
динаран а, дирхІаман а сий-пусар сов
деш хилар, уьш мехала ларар
пайхамаран суннател а.

Цхъамма нахе кхайкхам бича:
хІара суннат лелийначунна хІоккхул ахча
а, совгІат а лур ду аьлла, нах карор ма
бара хьуна – Іуьйренгара суьйренга
бовлалц шайн ерриге а дахаран
агІонашкахъ и суннаташ лелон гІерташ
къахьогуш, уьш лардан гІерташ сутара
хьийзаш. ХІунда аьлча хІора суннат
лелор бахъана долуш - хир йолуш са ю
царна, лур долуш ахча а ду царна.

Ткъа ахчано хІун пайда бийр бу
хьуна - хьо хьайн коша виллича, хьуна
латта тІеІена доьлча?

АллахІа (Лекха ву И) аьлла:

**«ХІан-хІа! Дуьненан дахар
гІоле хета шуна. Эхартан дахар гІоле**

**а, дехаха а (даима лаяттар)
доллушехь»** («ал-Айла»: 16-17).

Вай хЮкху жайнахь юхъара
лоцун долу суннаташ - уьш лелийначунна
ял а хир йолуш, уьш дитиначунна Iазап а
хир доцуш долу суннаташ ду. Дийнахь а,
буса а мосуьйттазза лелош долу
суннаташ ду. Вайх муьлххачо а уьш
лелон тарлуш долу а, йиш йолу а
суннаташ ду.

Суна цхъа хЮма билгалделира:
хЮра стеган таро а, гЮра а, аьтто а
хилар, дийнахь-буса лелош долу
суннаташ иза лелон гЮьртича, цуьнга
эзар (1000) сов суннат лелалург хилар -
шен дахаран дерриге гЮллакхашкахь а,
агЮнашкахь а.

ХЮкху доцзачу жайнин Iалашо -
денна лелош долу эзар (1000) сов суннат
лелон уггаре аттаха болу некъ
билгалбаккхар бен яц.

Бусалба стаг дийнахь а, буса а
эзар (1000) суннат лелон гЮьртича -

баттахъ ткъе итт эзар (30000) суннат нислур ма дара цуьнан уьш.

Хъажахъа ткъа, хІара суннаташ а ца девзаш, лелаш волучуьнга я уьш, довза а девзаш, амма цаьрца Іамал а ца еш, лелаш волчучуьнга! Ма лекхачу даржах а, диканах а ваьлла-кха иза. Бакъдолуш, ирс дайна ву-кха иза.

Суннаташ лелоран пайданаш

1) Сийлахъ-Везачу АллахІан везаран дарже кхачар.

2) Парзашкахъ тІеоьшург а, биссина эшам а меттахІоттор.

3) БидІатна чувожарах ларвалар, цуьнах кІелхъара валар.

4) АллахІан Іибадатийн сий дар.

ХІай бусалба уммат! Варийлаш! Варийлаш! Шайн элчанан (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) суннаташ дендойла аша шайн дахарехъ. Ткъа мила ву уьш дендийр долуш - аша ца дича?

Суннаташ лелор - АллахІан элча (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда

цунна) кхоччуш везаран далил ду,
цІеначу даггара цунна тІаьхьавазаран
билгало а ю.

НАБАРХА ВАЛАРАН СУННАТАШ

1. Юьхьа тІера набаран лараш
куьйга дІахьакхар.

И суннат хилар гойтуш долу
дешнаш далийна Имам ан-Нававис а, ибн
Хьаджара а, хІокху хьадисана тІе а
тевжина:

**«АллахІан элча (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
ша самаваьлча охьахиира, шен
куьйгаца юьхьа тІера наб дІа а
хьоькхуш»** (барт хилла ду).

2. Самаваьлча деш долу доІа:
**«Хастам бу АллахІана - вай
деллачул тІаьхьа дендина волучу.
Цуьнга доьрзур долуш а ду вай».**

3. Сивак хьакхар.
**«Элчано (АллахІера къинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) ша набарха**

ваьлча шен бага сивак хьаькхира»
(барт хилла хьадис ду).

4. Мерачу хи кхарзар.

Элчано (АллахІера кьинхетам а,
маршо а хуьлда цунна) аьлла:

**«Шаьш набарха девлча, кхузза
мерачу хи кхорзийла аша.
Бокъалаь, шайтІано меран Іуьргаш
чохь буйьса йоккху»** (барт хилла
хьадис ду).

5. Кхузза куьйгаш дилар.

Элчано (АллахІера кьинхетам а,
маршо а хуьлда цунна) аьлла:

**«Шаьш набарха девлча, шайн
куьйгаш пхьегІашна чу ма Іуьттийла
аша, кхузза уьш диллалц...»** (барт
хилла хьадис ду).

НИШКА ВАХАРАН СУННАТАШ

1. Нишка воедучу хенахь, аьрру
ког хьалха а боккхуш, чувалар.

2. Нишка чувахале хьалха доІа
дар:

**«АллахІан цІарца! Я АллахІ!
Хьовца ларло со боьршачу а, стечу а
шайтІанех»** (барт хилла хьадис ду).

3. Нишкара араволучу хенахь,
аьтту ког хьалха а боккхуш, аравалар.

4. Нишкара араваьлча доІа дар:
**«Гечдар доьху хьовьга, сан
Дела!»**.

Адам дийнахь-буса нишка доьдуш
хуьлу. ХІора адамо ша нишка мосазза
доьду а хІара диь (4) суннат лардан
деза, хІунда аьлча нишка воьду меттиг
(хьаштагІа) – шайтІанийн хІусам ю.

ЛАМАЗ ЭЦАРАН СУННАТАШ

1. Юьххьехь бисмилла даккхар.
2. Юьххьехь кхузза ши куьг дилар.
3. Юьхь йилале хьалха бага а,
мерачу а хи кхарзар.

4. Аьрру куьйга мара дІацІанбар.
Барт хилла хьадис ду:

**«Пайхамара (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна),**

кхузза шен ши куьг а дилина, бага хи а кхаьрзина, мерачу хи а кхаьрзина, мара дІа а цІанбина, тІаккха кхузза шен юьхь йилира цо...».

5. Леррина бага а, мерачу а хи кхарзар марха доцучо.

Хьадис ду:

«Леррина мара дІацІанбе, нагахь хьо марха долуш вацахь» (веамма дийцина).

Леррина бага хи кхарзар бохург - ерриге багахула хи хьовзийтар ду.

Леррина мара дІацІанбар бохург - меран Іуьргийн кІоргене хи кхачийтар ду.

6. Цкъа кана эчна хи бага а, мерачу а кхарзар, хІоранна а шен-шенна къастийна а доцуш.

Барт хилла хьадис ду:

«Пайхамара (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), куьйга хи а доьттина, уьш дила а дилина, цул тІаьхьа цхьа кана хи бага а, мерачу а кхаьрзира цо».

7. Сивак (цергаш
цІанійриг) хьакхар бага хи кхорзучу
хенахь.

Пайхамара (АллахІера кьинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

**«Сайн умматна (я тІаьхьа
хІиттиначарна) айса хало ярна ца
кхерахьара, сивак хьакха аьлла омра
дийр ма дара аса цаьрга - хІора
ламаз оьцуш»** (Ахьмада а, Насаьис а
дийцина и).

8. Юьхь юьлучу хенахь юькьа маж
дІацІаньар, цунна юькьа куьйган пІелгаш
кхачор.

Хьадис ду:

**«Пайхамара (АллахІера
кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
пІелгашца маж цІанйира»** (Тирмизи).

9. Коьртана мосхьа даран куц.

(Мосхьа - коьртана хьалхара
дІадолийна кІесаркІоге кхачор ду; кхин
цкьа а юхадалор ду коьртана хьалхха).

10. Шина коган а, шина куьйган а
пІелгийн яккьаш дІацІаньар.

Хъадис ду:

«Хъакъ долучу кепара ламаз эца, пІелгийн яккъаш йила» (веамма дийцина).

11. Аьтту агІо хьалха яккхар аьрручул а, вуьшта аьлча: аьтту куьг а, аьтту ког а хьалха билар аьрру куьйгал а, аьрру когал а.

Барт хилла хъадис ду:

«Пайхамар (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), мачаш тІеюхуш а, можана ехк хьокхуш а, цІано ечу хенахь а, муьлхха а кхидолу гІуллакхаш дечу хенахь а - аьтту агІонна тІера дІадолор дезаш вара».

12. Хи кхарзар совдаккхар цхьаьнгара кхаанга кхаччалц – юьхь юьлуш, куьйгаш дуьлуш, когаш буьлуш.

13. Ламаз эцна ваьлча, ши шахІадат далор.

ХІокху кепара:

«АшхІаду ан лаилахІа иллаллахІу ва ашхІаду анна

Мухьаммадан ІабдухІу ва росулухІу».

И доІа дешаран пайда:

**«...Ткъа цунна хьалха билггал
ялсаманин бархІ неІ схьайоьллур ю -
иза чувахийта царех шена лиъначу
неІарехула» (Муслим).**

14. Ламаз цІахь эцар.

АллахІан элчано (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
аьлла:

**«Шен цІахь ламаз а эцна,
АллахІан хІусамех (маъждигех)
цхьана хІусаме ваханарг, АллахІан
парзех цхьа парз кхочуш дан, - цо
мел йоккхуш йолу цуьнан гІулчаш:
цхьамма цунна тІера къа
дІадоккхуш, вукхо дарж айдеш хир
ю» (Муслим).**

15. Юьлучу меженна тІехула юх-
юха а хица куьг дІасахьекхар.

16. Хица кхоаме хилар.

Барт хилла хьадис ду:

«АллахІан элчано (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз оьцучу хенахь цхьа мудд хи дайъира».

17. Йила езаш йолучу еа меженехь (шина куьйгехь, шина когехь) парз долучу меттигел а йилар совдалийтар.

«Абу ХІурайрас ламаз ийцира; шен куьг дилира цо - пхьарс юкѣа а лоцуш, шен ког билира цо – ност юкѣа а лоцуш. ТІаккха элира цо: «АллахІан элчано (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз оьцуш гира суна иштта»»
(Муслим).

18. Ламаз эцначул тІаьхьа ши ракаІат ламаз дар.

19. Леррина ламаз эцар, вуьшта аьлча: хІора меже йиларан хьакь дІа а луш, меженашка массанхьа хи а кхочуьйтуш.

ХІора бусалба стага дийнахь-буса Мосуьйттазза оьцу ламаз. Цхьаболчара

пхоъазза, кхечара кхин а сов оьцу - зуьхьа ламаз дан лиьча а, Іуьйкъахь гІаьттича а. Нагахь бусалба стага ша ламаз мосазза ийци хІара суннаташ леладахь - йоккха ял йоккхур ю цо шена.

Ламаз оьцучу хенахь лакхахь дагардина суннаташ лелоран пайданаш

Элчанан (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дашна юкъавовьду иза.

«Къинош дІадевр ду хьакъ долучу кепара ламаз эцначунна тІера, цуьнан мІарашна бухара а цхьаьна ара а дуьйлуш» (Муслим).

Элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Шух, эца ма-деззара ламаз эцна, цул тІаьхьа дІа а хІоьттина, шен юьхьца а, дагца а тІевирзина, ши ракаІат ламаз дахь, билггал ялсамане гІур ву иза, къиношна а гечдийр ду цунна» (Муслим).

Имам Нававис аьлла:

«ХІокху тайпана доккха дарж а, дикалла а хилла цунна - шайтІанан гІулчашна дуьхьал къахьегарна а, цо иза шех эккхадарна а, уьш (суннаташ) хаддаза лардарна а, бІаьрганегІар тухучу ханна а юкъах цаваларна а, шен къинхьегамца шайтІанах Іалашваларна а, шен дог хаддаза Далла тІедерзийна латторна а».

СИВАК ХЪАКХАРАН СУННАТАШ

Дийнахь а, буса а масех хан ю бусалба стеган сивак (цергаш цІанійийриг) хьокхуш.

Хьадис ду:

«Сайн умматна (я тІаьхьа хІиттиначарна) айса хало ярна ца кхерахьара, сивак хъакха аьлла овра дийр ма дара аса цаьрга - хІора ламаз оьцуш» (Ахьмада а, Насаьис а дийцина).

Дийнахь а, буса а бусалба стага сивак хьокхуш йолу ерриге хенаш ткъаннал (20) кІезиг яц. Бусалба стага, сивак а хьокхий, шен цергаш цІанйо: пхеа ламазна, ратиб-суннаташна, зуьхьа-ламазна, витар-ламазна. Иштта ша-шен хІусамна чуваьлча а, хІунда аьлча элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша чу воьдуш уггаре хьалха деш хилларг - сивак хьакхар ду: Іайшата (АллахІ реза хуьлда цунна) ма-дийццара, Муслиман «Сахьихь» жайнахь дийцина а ма-хиллара.

Хьайн хІусаме хьо чу мосазза вели а, хьалха сивак а хьакхий, хьайн цергаш цІанье, суннат лардинарг хила.

Иштта суннат ду сивак хьакхар – КъурІан доьшучу хенахь, багара вон хьожа йогІучу хенахь, набарха ваьлча, ламаз оьцучу хенахь.

Элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

**«Сивак цергаш цІаньеш а,
Дела реза веш а ю»** (Ахьмад).

Сивак хъакхаран суннаташ
лелоран пайданаш

I. Сийлахь волу Дела реза хилар ду Шен лайна.

II. Бага вочу хъожанах дІацІанъеш хилар ду.

XІокху заманан медицино гучудаьккхина сивак чохь дуккха а дарбане хІуманаш хилар, уьш цергашна а, доьлашна а пайдехь хилар.

Сивакера гучубевлла цхъаболу пайданаш:

1. Цуьнгахь микробашна дуьхьало ен молханаш ду.

2. Цуьнгахь хІума цІанъеш долу молханаш ду.

3. Къаьсттина цергаш цІанъеш долу молханаш ду.

4. Баганна тамехь а, багара хаза хъожа йоуьйту а молханаш ду.

КОГА МАЧАШ ЙОХАРАН
СУННАТ

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Нагахь шух цхьаь сандалеш (мачаш) тІейоха волахь - хьалха аьтту агІор (кога) юхийла, уьш дІаяха лиьча - аьрру агІор (когара) йохийла. Я шина кога йоьхна, я шина когара дІаяьхна хуьлда» (Муслим).

ХІара суннат бусалба стага дийнахь-буса мосуьйттазза а лелош ду, хІунда аьлча мачаш кога а юху - когара дІа а йоху: маьждиге воьдуш - маьждигера юхавирзича, нишка воьдуш - нишкара араваьлча, балха воьдуш - балхара цІавирзича.

Нагахь суннатехь ма-дарра мачаш кога а йохахь, когара дІа а яхахь, суннат кхочуш даран негат а долуш, – доккха дика а, дуккха а ял а хир ю оцу стаганна. Цуьнан дерриге лелар а хир ду суннатехь ма-дарра.

ДУХАРАН СУННАТАШ

Наха дийнахь-буса мосуьйттазза юх-юха а лелочух ду тІера духар дІадаккхар а, и тІедохар а. ТІера духар дІадаккхар: я диттийта хуьлда и, я дІавуьжучу хенахь хуьлда и, я муьлхха а кхидолучу бахъанашна хуьлда и - башхо а яц.

ТІера духар дІадаккхаран а, и тІедохаран а суннаташ ду:

1. «БисмиллахІ» алар.

Башхо яц тІедухучу хенахь а, иштта тІера доккхучу хенахь а.

Имам ан-Нававис аьлла:

«Муьлххачу а гІуллакхехь суннат ду и».

2. Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша бедар, я коч, я палаш, я чалба тІеюхучу хенахь олуш хилла:

«Я АллахІ! Аса доьху Хьобга хІокхуьнан дика а, хІара духар шен дуьхьа диначу бахъанин дика а. Хьобгахь ларвалар лоху аса

хІокхуьнан вонах а, хІара шен дуьхьа диначу бахьанин вонах а».

Дийцинарш - Абу Дауд, Тирмизи, Ахьмад, Хьаким, ибн Хьиббана цІена хьадис лерина и.

3. Духар тІедухучу хенахь аьтту агІонна хьалха тІедохар.

Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша бедар, я коч, я палаш, я чалба тІеюхучу хенахь олуш хилла:

«Шаьш (духар) тІедухучу хенахь аьтту агІонна тІера доладе».

Дийцинарш - Тирмизи, Абу Дауд, ибн Хьиббан, ибн Маджат (цІена хьадис ду и).

4. Шен духар, коч, хеча тІера дІайоккхуш, хьалха аьрру, тІаккха аьтту агІонна тІера а йоккхуш, йоккхур ю.

ЧУ-АРАВАЛАРАН СУННАТАШ

Имам Нававис аьлла:

**««БисмиллахІ» алар а, Лекха
волу АллахІ хьехор а, салам далар а
суннат ду».**

1. ХІусаме чу воГІуш АллахІ
хьехор.

Пайхамаран (АллахІера кьинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) хьадис ду:

**«Стага ша шен хІусаме чу
воГІуш а, ша хІума юуш а АллахІ
хьахавахь, шайтІано олу: «Буьйса
йоккхийла яц шуна я пхьор а дац
шуна»» (Муслим).**

2. Чу-ара волуш деш долу доІа.

Пайхамаран (АллахІера кьинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) хьадис ду:

**«Я АллахІ! Аса доьху Хьььга
уггаре дика чувалар а, аравалар а.
АллахІан цІарца чу а даьрки вай,
АллахІан цІарца ара а девли вай,
вайн Дела волучу АллахІана тІе болх
а буьллу вай. Цул тІахьа шен
доьзале салам лур ду» (Абу Дауд).**

Ша шен хІусаме чу воГІуш а,
хІусамера ара волуш а болх АллахІана

тїебиллар лардеш хила веза – тїаккха даима Алахїаца уьїр йолуш хир ву.

3. Сивак хьакхар.

«Пайхамара (Аллахїера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша шен хїусаме чу ваьлча, (массо хїуманал) хьалха сивак хьокхуш хилла» (Муслим).

4. Салам далар.

Лекхачу Аллахїа аьлла:

«Шаьш шайн хїусаме чу довлучу хенахь шаьш-шайга (вовшашка) Аллахїера беркатечу, дикачу маршонца салам ло» («ан-Нур»: 61).

Бусалба стаг, ша хїора парз-ламаз маьждигехь мосазза до а шен хїусаме чу вогїуш хилар вай тардалийтича а, дийнахь-буса хїусаме чу вогїуш цо лелош долу суннаташ ткьа (20) хуьлу.

5. Хїусамера ара волучу хенахь эра ду:

«Аллахїан цїарца! Аллахїана тїе болх билли аса. Ницкь бац, гїора

дац АллахІера бен» (Тирмизи, Абу Дауд).

Бусалба стаг дийнахь-буса
мосуьйттазза а араволу шен хІусамера,
ткъа араволу иза: маъждиге ламазе ваха,
балхана, цІийнан хъашташна.

Нагахь цо ша хІусамера ара
мосазза волу а хІара суннаташ леладахь
– доккха дика а, йоккха ял а хир ю
цунна.

ХІусамера араваларан суннаташ
лелоран пайданаш

1. Лайна кхачам хир бу цуьнгахь
болучу массо дуьненан а, эхартан а
сингаттамах.

2. Ларвалар а, кІелхьаравалар а
хир ду лайна массо вонах а, бохамах а,
цатам болучух а цхьабосса – жинашкарчу
а, адамашкарчу а.

3. Нийсачу новкъа валар хир ду -
тиларна біостанехъа долу. Ткъа АллахІа
нийсачу новкъа нисвийр ву хьо хъан
массо динан а, дуьненан а белхашкахь.

МАЪЖДИГЕ ВАХАРАН СУННАТАШ

1. Маъждиге хълххе дІавахар.
АллахІан элчано (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуълда цунна)
аьлла:

**«Нахана хиъча моллалла
кхайкхаран а, (жамІат-ламазехъ)
хълхарачу моГІаре хІоттаран а (ял
мел йоккха ю), пхерчашкахула
кхажтасар боцург кхин некъ ца
карийча а (моллалла кхайкхарехъ а,
хълхарачу моГІарера меттиг
дІалацарехъ а хълхе яккха), -
билггал и дийр ма дара цара! Царна
хиъча хълххе ламазе вахарехъ
(йолу ял) - билггал хълхабовларах
къуьйсусх сихлур ма бара уьш цига!
Царна хиъча суьйренан а, Іуьйренан
а ламазашкахъ (дакъалоцучунна
хуьлуш йолу ял) - билггал богІур ма
бара уьш (и ламазаш маъждигехъ
дан), шаьш (цига) текхаш бахка**

безаш хилча а (хъовха)» (Бухари, Муслим).

2. Маъждиге воьдуш ден доӀа дешар:

«Я АллахӀ! Сан дагчохъ нур де Ахъа. Сан маттехъ нур де Ахъа. Сан хазарехъ нур де Ахъа. Сан бӀаьрсехъ нур де Ахъа. Суна тӀехъахъ нур де Ахъа. Суна хъалхахъ нур де Ахъа. Суна тӀехула нур де Ахъа. Суна бухахъ нур де Ахъа. Я АллахӀ! Нур ло Ахъа суна» (Муслим).

3. Маъждиге синтеме а волуш, эсалачу боларехъ вахар (бӀаьрг ларбеш, аз ца ийдеш, дӀа-схъа ца хъоьжуш).

Элчано (АллахӀера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Шайна къамат деш хезча, ламазе гӀо – синтемаца, эсалаллица» (Бухари, Муслим).

4. Маъждиге гӀаш вахар.

Бусалба нехан бакъонаш евзачу факъихӀаша билгалдина: маъждиге воьдучу хенахъ ког ул-улле баккхар а,

болар сих ца дар а суннат хилар. ШарІин
баххашна тІе а тевжина - маъждиге
воьдучу хенахь гІулчаш дуккха а яхаран
дозалла билгалдина долучу. Цига
воьдучуьнан диканаш алсам
далиятархьамма.

Элчано (АллахІера кьинхетам а,
маршо а хуьлда цунна) аьлла:

**««Аса дийца шуна и бахьанехь
АллахІа кьиношна гечдеш а, и
бахьанехь дарж айдеш а дерг?»».**
Цара аьлла: **«Дийцахьа, хІай
АллахІан элча»**. Царех дагардира цо
- **маъждиге воьдуш гІулчаш дукха
яхар...»** (Муслим).

5. Маъждигна чу волучу хенахь
доІа дар:

**«Я АллахІ! Хьайн кьинхетаман
неІарш дІаелла Ахьа суна»** (Насаъи,
ибн Маджат, ибн Хузаймат, ибн Хьиббан).

6. Маъждигна чу волуш аьтту ког
хьалха чубаккхар.

Анас бин Малика (АллахІ реза
хуьлда цунна) аьлла:

«Суннат ду хьо маъждигна чу волучу хенахь хьалха аьтту ког чубаккхар, ара волучу хенахь – аьрру ког хьалха арабаккхар» (Хьаким).

7. Хьалхарачу моГIаре хIоттар.

«Нахана хиъча моллалла кхайкхаран а, (жамIат-ламазехь) хьалхарачу моГIаре хIоттаран а (ял мел йоккха ю), пхерчашкахула кхажтасар боцург кхин некъ ца карийча а (моллалла кхайкхарехь а, хьалхарачу моГIарера меттиг дIалацарехь а хьалхе яккха), - билггал и дийр ма дара цара! (Бухари, Муслим).

8. Маъждигера ара волуш доIа дар:

«Я АллахI! Хьан кьинхетам боьху Хьоьга» (Муслим).

Насаъис тIетоьхна: «Ара волучу хенахь элчанна салават дуьллур ду» аьлла.

9. Маъждигера ара волучу хенахъ аьрру ког хьалха ара боккхур бу (лакхахъ далийначу Анасан дийцарна тIе а тевжина).

10. Маъждигна чу ваьлча, маъждиган хьурматан ламаз дийр ду.

«Шух, маъждигна чу ваьлла верг, цхьа а охьа ма хоййла ши ракаIат ламаз даллалц» (барт хилла хьадис ду).

ШафиIичо аьлла:

«Маъждиган хьурматан ламаз - ламаз дар дихкиначу хенашкахъ а ду дан дезаш».

Хьафиза аьлла:

«Фатван охIланан цхьабарт бу маъждиган хьурматан ламаз суннат ларарна тIехъ».

ХIара дерриге суннаташ - бусалба стага ша пхеа ламазе маъждиге мосазза воьду а леррина лелон дезаш долу - шовзткъе итт (50) нисло.

МОЛЛАЛЛА КХАЙКХАРАН СУННАТАШ

Моллалла кхайкхаран суннаташ пхиъ ду, ибн ал-Къаййима «Задул-маІад» жайнахъ билгал ма-даккхара:

1. Моллалла кхойкхуш шена хезаш волучо, кхойкхучу моллаллина тІаьхъа цо эрриг эра ду, «хъаййа Іалассолат» а, «хъаййа Іалалфалахъ» а доцург.

Моллалла кхойкхучо и шиъ аьлча, ладугІуш волучо эра ду: «*Ла хьовла вала къуввата илла биллахИи*» (Бухари, Муслим).

ХІара суннат лелоран пайда

Ялсаме хъакъ йо цо цунна (цуьнан бух Муслиман «Сахъихъ» жайнахъ бу).

2. Моллалла кхойкхуш хезачо хІара алар суннат ду:

«Ва ана ашхІаду ан ла илахІа иллаллохІу вахьдахІу ла шарика лахІ, ва анна Мухъаммадан ІабдухІу ва расулухІу. Родийту биллахИи роббан, ва би

Мухъаммадин расулан ва бил ислами динан».

«Аса а до тоъшалла, цхъа АллахІ воцург, кхин Дела цахиларца - Шеца накъост а воцуш, Мухъаммад Цуънан лай а, Цуънан элча а хиларца. Со реза хили - АллахІ сайн Дела хиларна, Мухъаммад - сайн элча хиларна, Ислам - сайн дин хиларна».

ХІара суннат лелоран пайда
Цуънан къиношна гечдийр ду,
лакхахъ хъадисехъ дийцина ма-хиллара.

3. Моллалла кхойкхуш волучунна ша тІаъхъара аьлла ма-ваьлলেখъ,
пайхамарна (АллахІера къинхетам а,
маршо а хуьлда цунна) салават дуьллур
ду - пайхамарна дуьллучу салватех
уггаре дуьззина долу салават:
ИбрахІман салават (цул дуьззина а,
кхачаме а салават дац).

Цуънан бух - элчанан (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
хъадис ду:

«Шайна моллалла кхойкхуш хезча, аша а ала моллалла кхойкхучо олуш дерг. Цул тІаьхьа кѳинхетам беха суна АллахІе (я салават дилла суна). Боккѳалаѳ, цкѳа и динаволчунна - АллахІа цунна дуьхьал уьттазза салават дуьллур ду» (Муслим).

ХІара суннат лелоран пайда
Лекхачу АллахІа уьттазза салават дуьллу оцу лайна - цо диллиначу цхьанна дуьхьал.

Сийлахьчу АллахІа Шен лайна салават дуьллу бохучуьнан маьІна - Цо и Шен лай хастор ду стигларчу маликийн тобанна хьалха.

ИбрахІиман салаватан чулацам:

«Я АллахІ! Кѳинхетам бе Ахьа Мухьаммадах, цуьнан доьзалах - Айхьа ИбрахІимах а, цуьнан доьзалах а кѳинхетам ма-барра. Боккѳалаѳ, Хастаме, Сийлахь ву Хьо! Я АллахІ! Беркат де Ахьа Мухьаммадна, цуьнан доьзална -

**Айхья ИбрахИмна а, цуьнан
доьзална а беркат ма-дарра.
Боккъалаъ, Хастаме, Сийлахь ву
Хьо!»** (Бухари).

4. Пайхамарна (АллахИера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша
салават диллиначул тIаьхья эра ду:

*«АллахИумма робба
хIазихИиддаИвати-таммати, вассолатил-
къоимати, ати Мухьаммаданил-василата
ва-лфадилата, вабIасхИу макъоман
махьмудан, аллази ваIадтахI, иннака ла
тухлифу-лмиIад».*

**«Я АллахИ! ХИокху кхачаме
долучу кхайкхаран Дела! Дечу
ламазан Дела! Мухьаммадна
«василат» а, «фадилат» а ло Ахья,
Айхья цунна ваIда (чIагIо) йина, лур
ю аьлла йолучу хастамечу меттехь
гIатта а ве Ахья и. Боккъалаъ, Ахья
Айхья йина ваIда (чIагIо) йоха ца
йо-кха».**

ХIара доIа даран пайда

И доІа динарг милла велахъ а - пайхамаран (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуълда цунна) шапаІат хъанал хир ду цунна.

5. Цул тІаьхъа шена доІа дийр ду, АллахІе кѣинхетам а, комаьршо а йоьхур ю. Боккъалаъ, АллахІа жоп лур ду цунна.

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуълда цунна) аьлла:

«Ахъа ала цара (моллалла кхойкхучара) олуш дерг царна тІаьххъе. (Хьо царна тІаьхъара аьлла ваьлча, Деле деха хъайна дезарг), лур ду хъуна» (Абу Дауд, ибн Хъаджара дика хъадис («хъасан) лерина и, ибн Хъиббана бакъ хъадис («сахъихъ») лерина и).

ХІара дерриге суннаташ, хІора бусалба стага моллалла кхойкхуш мосазза хеза а лерина лелон дезаш долу, – ткъе пхиъ (25) ду.

КЪАМАТ ДАРАН СУННАТАШ

Моллалла кхайкхарехь дагардина
долу хьалхара диъ суннат лелор ду
къамат дечу хенахь а.

Иштта ду Илманан талламашна а,
фатва даларна а кхоьллина, хаддаза
болх дІахьуш йолучу Іеламнехан
комитетан фатва а.

ТІаккха дерриге суннаташ, хІора
ламазна къамат мосазза дин а лелош
долу, - ткъа (20) хуьлу.

Пайда

Къамат деш хезачунна суннат ду
къамат дечо олуш дерг тІаьхьара алар,
хІара шиъ доцург: «хьаййа Іалассолат»,
«хьаййа Іалалфалахь». И шиъ аьлча,
тІаьхьара ала дезаш дерг: «ла хьовла
вала къуввата» ду.

Къамат дечо «къодкъоматиссолат»
аьлча, тІаьхьара олуш волучо а эра ду
уьзза. Амма «акъамахІаллохІу ва
адамахІа» эра дац, хІунда аьлча цуьнан
хьокъехь дийцина долу хьадис бух боцуш
ду.

Илманан талламашна а, фатва даларна а кхоьллина, хаддаза болх дІахьуш йолучу Іеламнехан комитетан фатва а ду иштта.

ЛАМАЗ ДУЪХЪАЛОННА ТІЕВИРЗИНА ДАР

Пайхамара (АллахІера кѳинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Шайх цхьамма ламаз дечу хенахь - сутратанна (дуъхъалонна) тІе а дирзина дойла аша и, цунна улле тІе а хуьлийла шу. Шена а, цунна а юккъехула цхьа а дехьа а ма волуьйтийла» (Абу Дауд, ибн Малик, ибн Хузайм).

ХІокху хьадисо гойту: ламаз дечу хенахь дуъхъало хІоттор суннат хилар. Башха а дац: маъждигехь хуьлда и я цІахь хуьлда. Божаршна а, зударшна а цхьабосса ду и суннат.

Ламазаш дечарех цхьаболчара лелонза дуьту и суннат. Цундела

дуьхьалонна тІебирзина а боцуш,
ламазаш деш карабо хьуна уьш.

Бусалба стага дийнахь-буса юх-юха а лелош ду хІара суннат. Цо хІара суннат юх-юха а леладо: раватиб-суннаташкахь, зьухьа-ламазехь, маьждиган хьурматан ламазехь, витар-ламазехь. Иштта зударша а лелон дезаш ду и суннат цІахь, ша цхьамма ламаз дечу хенахь. Ткъа жамаІат-ламазашкахь-м имамана тІаьхьа хІиттиначеран дуьхьало имам лоруш ву.

Дуьхьалонна гонахара хьаште долу хаттарш

1) Кхачаме йолуш йолу дуьхьало - ламаз дечо кьибланехьа мел хІоттош йолучуьнца хуьлу, хуьлда и пен, Іаса, бІогІам. Дуьхьала юьллучу дуьхьалонан шораллин барам къаьстина, хІоьттина билгалбаьккхина бац.

2) Ткъа дуьхьалонан локхалла нуьйран тІаьхьара дакъа санна хила еза, вуьшта аьлча - цхьа ше хиллал барамехь герггарчу хьесапца.

3) Когашний, дуьхьаллонний юккъехь кхо дол юкъ хила еза, ламаз дечунний, дуьхьалонний юккъехь сужд дан аьтто хирболлучул барам а буьтуш.

4) Дуьхьало хІотторан суннат – имамана а, ша хІоьттина ламаз дечуьнан а хьокъехь ду (башха а доцуш: деш дерг парз-ламаз делахь а, суннат-ламаз делахь а).

5) Имамана хьалхахь йолу дуьхьало тІаьхьахІиттиначарна а кхачаме ю. Цундела, цхьана хьаштанна делахь, имамана тІаьхьахІоьттиначунна хьалхахула валар магош ду.

Дуьхьало хІотторан суннат
лелоран пайданаш

1) Боккъалаь, стеган ламаз дохарх лардо цо, нагахь санна ламаз дечунна хьалхахула йолуш ерг, и хьалхахула яьлча ламаз дохочех хІума елахь (ламаз дохочех ю: зуда, вир, Іаьржа жІаьла). Ткъа ламаз дохочех хІума и яцахь - ял эшарх лардо цо шен ламаз.

2) Біаьрг ларбо цо шен - хъалахъежорах а, діасахъежорах а, гіуллакх доцуче хъежорах а. Хіунда аьлча дуьхъало йиллиначо шен біаьргаш дуьхъалонна чохъа богійна латтабо – ткъа цо гіо до ламаз дечуьнан ойла ламазна тіехь латто а, акха ца йийлиьта а.

3) Діасалелачарна меттиг а, аьтто а ло дуьхъалонна тіе а вирзина ламаз дечо. Ца бевлла шена хъалхахула бовларе а ца тоьттуш, дехъа-сехъа бовла таро а ло цо царна.

ДИЙНАХЪ-БУСА ДЕШ ДОЛУ СУННАТ-ЛАМАЗАШ

1. «Раватиб» суннат-ламазаш.
Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Ислам дин лелаш волучу муьлххачу (АллахІан) лайна, шен лаамехь парз-ламазел а сов хІора дийнахъ шийтта ракаІат ламаз деш

**волучу, билггала цІено дугІур ду
АллахІа ялсаманехъ (я: билггала
ялсаманехъ цІа хир ду цунна
доьГІна)» (Муслим).**

Делкъа-ламазал хьалхара диъ
ракаІат, цунна тІаьхьара шиъ.

МаьркІаж-ламазана тІаьхьара ши
ракаІат.

Пхьюьйра-ламазана тІаьхьара ши
ракаІат.

Іуьйра-ламазал хьалхара ши
ракаІат.

Сан лараме ваша! Ткъа хьо шовкъе
хІунда вац-те ялсаманерачу хІусаме?!
Ларре-лардеш хила хьо пайхамаран
хІара суннат, парз доцург шийтта (12)
ракаІат ламаз а де ахьа.

2. Зуьхьа-ламаз.

Зуьхьа-ламаз кхо бІе кхузткъа
(360) сагІин метта нислуш ду. Муха
нисло аьлча: адамийн дегІехъ 360
хуттарг ю, оцу хуттаргех хІора даьІахк а
сагІане хьашт ю, денна цунна тІера ахьа
доккхуш долучу. И сагІа – шукар ду,

Дала хъайна деллачу оцу ниІматна ахъа деш долу. Ткъа оцу дерригенан а метта хІуттуш ду зуьхъа-ламазах ахъа деш долу ши ракаІат.

Оцу шина ракаІатан пайданаш
Муслиман «Сахъихъ» жайнахъ Абу Зарра (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, пайхамара (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла:

«(ХІора дийнахъ а) Іуьйре хиларца шух хІора а саГІа дала дезаш ву, (шен дегІана тІехъ) хуттаргаш йоллучул. ХІора «субхъаналлахІ» дош алар - саГІа ду, хІора «алхъамду лиллахІ» дош алар - саГІа ду, хІора «лаилахІа иллаллахІ» дош алар - саГІа ду, хІора «АллахІу Акбар» дош алар - саГІа ду, диканна тІехъоьгІуш омра дар - саГІа ду, вочух сацор - саГІа ду, амма оцу дерригенан а метта хІутту Іуьйренан ши ракаІат ламаз»
(Муслим).

Абу ХІурайрас (АллахІ реза хуьлда цунна) аьлла:

«Сан доттагІчо (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) весет дина соьга - хІора баттах кхаа дийнахь марха кхабарца, ши ракаІат зуьхья-ламаз дарца, со дІавижале хьалха витар-ламаз дарца» (барт хилла хьадис ду).

Цуьнан хан дІайолало малх схьакхеттачул тІаьхья ткъа (20) минот яьлча, делкъа-ламазан хан хилале хьалха ткъа (20) минот йиссалц.

Зуьхья-ламаз дар уггаре дезах хуьлуш йолу хан - малх чІоггІа бохбелла йолу хан ю.

Цуьнан уггаре лахарниг - ши (2) ракаІат ду.

Цуьнан уггаре дукхах дерг - бархІ (8) ракаІат ду, цхьаболчара дукхаллин хадийна барам бац аьлла.

3. Малхбуза-ламазан суннат.

Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«АллахІа кѣинхетам бойла стагах, малхбуза-ламазал хьалхара диъ ракаІат ламаз диначу» (Абу Дауд, Тирмизи).

4. МаъркІаж-ламазан суннат.

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«МаъркІаж-ламазал хьалхара ши ракаІат ламаз де, кхоалгІа тІе а тухуш, и дан луучо» (Бухари).

5. Пхьуьйра-ламазан суннат.

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

««ХІора шина моллалла кхайкхарна юккѣехъ ламаз ду. ХІора шина моллалла кхайкхарна юккѣехъ ламаз ду. ХІора шина моллалла кхайкхарна юккѣехъ – ламаз ду...»». КхоалгІа тІе а тухуш: «...и дан лууш волучунна»» (Бухари, Муслим).

Нававис аьлла:

««Шина моллалла кхайкхарах» лууш дерг - моллалла кхайкхар а, къамат дар а ду»».

БУСА ГІАЪТТИЧА ДЕШ ДОЛУ СУННАТ-ЛАМАЗАШ

«Рамадан (баттал) тІаьхьа марха кхабар уггаре дезах дерг - АллахІан Мухьаррам бутт бу. Парз-ламазал тІаьхьа уггаре дезах дерг - буса ден ламаз ду» (Муслим).

1. Буса деш долучу уггаре дезачу ламазийн дукхалла - цхьайтта (11) я кхойтта (13) ракаІат ду.

2. Буса ламаз дан хьалагІаьттича суннат ду - сивак хьакхар а, «Али Іимран» сурат, 190-чу аятана тІера дІа а долийна, чеккхдаллалц дешар а.

3. Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дина хилла долу доІа дар а суннат ду буса гІаьттиначунна:

«АллохІумма! Лакал-хьамду, анта къаййимуссамавати вал-арди ва ман фихІинна, ва лакал-хьамду анта нуруссамавати вал-арди ва ман

*фихІинна, ва лакал-хъамду анта
маликуссамавати вал-арди, ва лакал-
хъамду антал-хъаккью, ва ваІдука
хъаккюн, ва ликъоука хъаккюн, ва
къовлука хъаккюн, вал-жаннату
хъаккюн, ваннару хъаккюн,
ваннабийуна хъаккюн, ва Мухъаммадун
хъаккюн, вассаІату хъаккюн.
АллохІумма лака асламту, ва бика
аманту, ва Іалайка таваккалту, ва илайка
анабту, ва бика хасамту, ва илайка
хъакамту, фагІфирли ма къаддамту вама
аххарту вама асрарту вама аІланту,
антал-мукъаддиму ва антал-муаххиру,
лаилахІа илалла анта (я лаилахІа
гІойрука)».*

**«Я АллахІ! Хастам бу Хъуна!
Лардийриг ву Хьо - стигланаш а,
латта а, оцу чохъ дехаш мел дерг а.
Хастам бу Хъуна! Серло ю Хьо -
стигланийн а, лаьттанан а, оцу чохъ
дехаш мел долучийн а. Хастам бу
Хъуна! Паччахъ ву хьо – стигланийн
а, лаьттанан а, оцу чохъ дехаш мел**

долучийн а. Хастам бу хьуна! Бакъо ю Хьо, Хьан ваІда а ю – бакъ, Хьуна дуьхьалдахкар а ду – бакъ, Хьан дош а ду – бакъ, ялсамани хилар а ду – бакъ, жоьжагІати хилар а ду – бакъ, пайхамарш а бу – бакъ, Мухьаммад а ву – бакъ, къематде а ду – бакъ. Я АллахІ! Хьуна муьтІахь хили со, Хьоьга иман а дилли аса, Хьуна тІе болх а билли аса. Дохко а ваьлла Хьоьга вирзи со. Хьо бахьана долуш къийсамаш а баьхьна аса, Хьан кхиэле а ваьлла со. Ткъа гечдехьа суна - аса хьалха диначунна, тІаьхьа тІедан дитиначунна, хьуламехь диначунна, лечкъош доцуш диначунна. Хьо ву-кха – хьалхатоттуш верг, тІаьхьатоттуш верг. Дела вац, Хьо воцург!» (Бухари, Муслим).

4. Буса деш долучу ламазел хьалхара дайн ши ракаІат суннат-ламаз дар а ду буьйсанан суннатех.

И даран бахъана - дегІан
жигаралла самаяккхар ду, цунна тІаьхъа
догІуш долу суннаташ дан волавалале
хьалха дегІ сема а, каде а
хилийтархъамма.

Элчано (АллахІера къинхетам а,
маршо а хуълда цунна) аьлла:

**«Шайх буса хьалагІаьттиначо
ламаз дІадоладойла, (цул а) хьалха
дайн ши ракаІат а дай»** (Муслим).

5. Буьйсанна деш долу ламаз
хІокху доІанца дІадолор а ду суннат:

*«АллохІумма робба Джибраила ва
Микаила ва Исрапила, фатІирос-самавати
валъарди, ІалималгІойби вашшаІадати,
анта тахъкуму байна Іибадика фима кану
фихІи йахталифуна. ИхІдини
лимахтулифа фихІи минал-хъаккъи
биизника, иннака тахІди ман ташау ила
сиротІин мустакъим».*

**«Я АллахІ! ХІай Жабраилан а,
Минкаилан а, Исрапилан а Дела!
ХІай стигланаш а, латта а
кхольлинарг! ХІай дагахь (я**

**къайлах) дерг а, гучохъ дерг а хууш
верг! Хьо ву-кха Хъайн лаьшна
шайна юккъехъ барт
цхъаьнацабеаначуьнгахъ кхиэл ен
верг. Хъайн пурбанца нийсонна тIе
нисве Ахъа со - церан барт
цхъаьнацабеана долучуьнгахъ.
Боккъалаъ, Хьо ву-кха Хъайна луург
нийсачу новкъа нисвеш верг»
(Муслим).**

6. Буса деш долу ламаз дехха дар
а суннат ду.

**«АллахIан элчане (АллахIера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
хьаттина: «Уггаре дезах дерг муьлха
ламаз ду?». Цо аьлла: «Къунут деха
дерриг ду»» (Муслим).**

«Къунут» бохург - ламазехъ вехха
латтар ду.

7. Iазап дуьйцучу аятна
тIекхаьчначу хенахъ ларвар дехар -
суннат ду, «АIузу билЛлахIи, мин
IазабилЛлахIи» («АллахIехъ ларло со
АллахIан Iазапах») олуш.

Къинхетам буьйцучу аятна тІеххьачначу хенахь - къинхетам боьхур бу, «АллохІумма инни асалука мин фодлика» (**«Я АллахІ! Хьан къинхетам боьху аса Хьоьга»**) олуш.

АллахІ керстанаша Цунна тІехь кхоьллиначу харцонех дІацІанвечу аятна тІеххьачначу хенахь - «СубхьаналлахІ» аьлла, тасбихь дийр ду.

Хьадис ду:

«... Шегахь тасбихь долучу аятна тІехволучу хенахь - тасбихь дора цо. Дехар долучу аятна тІехволучу хенахь - доьхура цо. Ларвар дуьйцучу аятна тІехволуш - ларвар доьхура цо» (Муслим).

Буса гІаттар атта деш а, гІаттарна гІо деш а долу бахьанаш

- 1) ДоІа дар.
 - 2) Сема цаІар.
 - 3) Делкъа-хенахь дІавижар.
 - 4) Къинош а, Іесаллаш а дитар.
 - 5) ДегІаца къийсам латтор,
- гІаттарна тІехь и марздеш.

ВИТАР-ЛАМАЗ А, ЦУЪНАН СУННАТАШ А

1. Витар-ламаз кхо ракаІат деш лелош волучунна, «Фатихъат» сурат дешна ваьллачул тІаьхьа, хІара сураташ дешар суннат ду:

хьалхарчу ракаІатехь - (سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ (الْأَعْلَى),

шолгІачу ракаІатехь - (قُلْ يَا أَيُّهَا (الْكَافِرُونَ),

кхоалгІачу ракаІатехь - (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (Абу Дауда, Тирмизис, ибн Маджата дийцина и).

2. Витар-ламаз дерзош, салам деллачул тІаьхьа, эра ду:

«سبحان الملك القدوس» («Субхьянал-маликил-къуддус») - кхузза.

КхозлагІа олучу хенахь, «ДаракъутІнис» тІетоьхна, чІогІа а, аз дахдеш а эра ду:

«رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ» («Роббул-малаикати варрухьи»).

Бух цІена болуш хьадис лерина и АрнаутІа, Абу Дауда а, Насаъис а дийцина и.

ІУЪЙРА-ЛАМАЗАЛ ХЪАЛХАРА СУННАТ-ЛАМАЗ

Іуьйра-ламазал хьалхарачу суннат-ламазах хоттаделла а, цуьнца дозуш а суннаташ ду:

1. Іуьйра-ламазал хьалхара суннат-ламаз дайдина дийр ду.

И бохург дац шуна цуьнан важибаш а, арканаш а ладамаза а дуьтуш дан мегар ду бохург.

Іайшата (АллахІ реза хуьлда цунна) аьлла:

«Пайхамар (АллахІера кьинхтам а, маршо а хуьлда цунна) дайн ши ракаІат деш вара - Іуьйра-ламазна моллалла кхайкхарний, кьамат дарний юккъехь» (барт хилла хьадис ду).

2. Оцу шина ракаІатехь доьшуш долу сураташ:

Іуьйра-ламазал хьалхарачу ракаІатехь (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) дешар суннат ду, шолгІачу ракаІатехь - (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ).

Иштта хьалхарачу ракаІатехь (قُولُوا) («Бакъарат»: 136) дешар суннат ду, шолгІачу ракаІатехь (قُلْ يَا سَوَاءٍ) («Али Имран»: 52) доьшур ду (Муслим).

3. Охъавижар, дІатовжар.

Іайшата (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина:

«Іуьйра-ламазал хьалхара ши ракаІат (суннат-ламаз) дича, пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) даима а аьтто агІонна тІе дІавуьжура» (Бухари).

Хьайн цІахь, хьайн хІусамехь айхьа Іуьйра-ламазал хьалхара ши ракаІат дича, масех минотана товжий а, дІатовжа гІорта хьо - суннат лардиначарех хилархьамма.

ТУЪЙРА-ЛАМАЗ ДИНАЧУЛ ТІАЪХЪА СОЦУНГІА ХИЛАР

**«Пайхамар (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуълда цунна),
ша Туъйра-ламаз дича, ша ламаз
динначохъ хиъна Іара, хъалаайбелла
малх схъакхетталц» (Муслим).**

Ма доккха ниІмат ду-кха и!

Боккъалаъ, АллахІа (Лекха ву И)
малекашна тІедиллина-кха
маъждигашкахъ соцунгІа хиллачарна
доІанаш дар а, царна гечдар дехар а. Бен
а дац - уьш ламаз дале хъалха Іаш хилча
а, ламаз диначул тІаъхъа Іаш хилча а.

Малекаша олу:

**«Я АллахІ! Гечдехъа цунна! Я
АллахІ! Къинхетам бехъа цуънах! ...»**
(иштта дийцина а ду и хъадисехъ).

Ткъа хъажакъ, сан бусалба ваша,
АллахІана гергахъ хъайга болучу лараме
- хьо Цунна муьтІахъ хилча. Шена
гергахъ Шена уллерачу малекашна
тІедиллина-кха цо хъуна доІа дар.

ЛАМАЗЕХЪ ОЛУШ ДОЛУ СУННАТАШ

1. «Истифтахъ» доІа дешар.

Иза – ламаз дІадихкиначу хенахъ,
«Акбар» аьллачул тІаьхъа доьшуш долу
доІа ду:

*«СубхъанакаллоХумма ва
бихъамдик, ва табарокасук, ва таІала
джаддук, ва ла илахІа гІайрук».*

**«ЦІена ву Хьо, я АллахІ!
Хастам бу Хьуна! Сийлахъ ю Хъан
цІе! Лекха ду Хъан возалла! Хьо
воцург, кхин дела а вац»** (веамма
дийцина).

Кхин цхъа доІа а ду:

*«АллохХумма баІид байни ва байна
хатІайайа, кама баІадта байнал
машрикъи валмаГриби, АллохХумма
наккъини мин хатІайайа кама
йунаккъассовбул абйаду минадданаси,
АллохХуммаГисилни мин хатІайайа
биссалжи валмаи валбаради».*

«Я АллахІ! Сан кѣинош суна гена даха Ахѣа - Айхѣа малхбале а, малхбузе а вовшашна гена яккхаре terra. Я АллахІ! Сан кѣинойх дІацІанве Ахѣа со - кІайн коч мІоданех дІацІанлуш санна. Я АллахІ! Суна тІера сан кѣинош дІадила Ахѣа - лайца а, хица а, шаца а».

Ламаз дІадихкиначул тІаѣхѣа доьшучу доІанех хаържина царех муьлххарг а цхѣаъ дешчахѣанна кхачам бу.

2. «Фатихѣат» деша волавалале хѣалха АллахІехѣ кІелхѣараволийла а, ларвар а лохур ду, олуш:

«АІузу биллахІи мишшайтІонир рожими».

«АллахІаца ларло со - Цо Шен (кѣинхетамах) даьккхина, гена эккхийначу шайтІанех».

3. «АІузу» аьллачул тІаѣхѣа бисмилла доккхур ду, олуш:

«БисмиллахІиррохьманиррохьими»

«Къинхетамечу, Къинхетам бечу АллахІан цІарца!».

4. «Фатихъат» дешна ваьлча, «Амин» эра ду.

5. «Фатихъат» дешна ваьлча, хьалхарачу шина ракаІатехь сурат доьшур ду: Іуйьра-ламазехь, рузбанехь, маьркІаж-ламазехь, хІора деа ракаІатах лаьттаху ламазехь, хьалха имам а воцуш, ша а хІоьттина ламаз деш волучуьнан суннат-ламазашкахь а.

Амма, хьалха имам а волуш, цунна тІаьхьа хІоьттина ламаз деш волучо имамо сурат меллаша доьшучу ламазашкахь - сурат доьшур ду, имамо сурат чІогІа доьшучу ламазашкахь - доьшур дац.

6. РукуІера хьала а нисвелла, «СамиІаллохІу лиман хьамидахІ» аьллачул тІаьхьа хІара доІа доьшур ду:

*«Роббана ва лакалхьамду,
мильассамавати ва милъаларди, ва ма*

байнахІума, ва милъа ма шиъта мин шайъин баІду. ОхІлассанаи валмажди, ахъаккъу ма къолал Іабду, ва куллуна лака Іабдун. АллохІумма ла маниІа лима аІтІойта, ва ла муІтІийа лима манаІта, ва ла йанфаІу залжадди минкалжадду».

«Тхан Дела! Хастам бу Хъуна!

Стигланаш а юъззина, латта а дуъззина, цаършинна юккъехъ дерг а дуъззина. Хъуна мел лиъна хІума а юъззина. ХІай хастаман а, возаллин а охІла верг! (ХІара сан дешнаш) Хъан лайно олучарех уггаре бакъ дерг ду, тхо массо а Хъан лаъш а ду. Я АллахІ! Ахъа делларг сацо а вац цхъа а, Ахъа сацийнарг дала а вац цхъа а. Дуъненан ирс долучунна цуънан ирсо цунна пайда бийр бац - хІунда аьлча ирс Хъоьгара ду»
(Муслим).

7. РукуІехъ а, сужданехъ а цхъаннал сов даьккхина олуш долу тасбихъ:

«Субхъана роббийал Іазим»
(«ЦІена ву сан Воккха Дела») -
рукуІехъ,

«Субхъана роббийал аІла»
(«ЦІена ву сан Лекха Дела») -
сужданехъ.

8. Шина сужданан юккъехъ, охъа а
хиъна дІанисвелча, олуш долучу
«РоббигІфирли» (**«Сан Дела! Гечде
Ахъа суна»**) доІанал а кхин тІе сов
даькккхина деш долу доІа.

9. ТІаьхъара доьшуш долу
«Аттахиййат» дешначул тІаьхъа доьшуш
долу доІа:

*«АллохІумма инни аІузу бика мин
Іазабилкъабри, ва мин Іазаби
джахІаннама, ва мин фитнатилмахъйа
валмамати, ва мин шарри фитнатил
масихъиддаджали».*

**«Я АллахІ! Со Хъоьца ларло
кошан Іазапах, жоьжагІатин
Іазапах, вахаран а, валаран а
питанах, Даджалан питанах а»**
(Бухари, Муслим).

Ламаз деш волучунна диках а,
дезах а, пайдехъ а, суннатехъ а ду -
сужданехъ деш долучу доІанна тіехъ
тоам а ца беш, кхин а тіе доІанаш дар,
пайхамаран (АллахІера кѣинхетам а,
маршо а хуълда цунна) хѣадис долун
дела:

**«Лай шен Далла уггаре уллехъ
хуълуш йолу хан (меттиг) - иза
сужданехъ волу хан ю, ткѣа доІанаш
дукха дойла аша цигахъ»** (Муслим).

Кхин а ду сужданехъ а, рукуІехъ а
дощуш долу доІанаш. Уьш Іамо а, деша
а, цаьргахъ сов вала а луучо ал-
КѣахъІанийн «Бусалба стеган гІап» цІе
йолучу жайнех пайда оьцийла. Оцу чохъ
каро йиш хир ю шуна и доІанаш.

Лакхахъ дагардина олуш долу
дерриге а суннаташ хІора ракаІатехъ юх-
юха а лело дезаш ду, «Истифтахъ» ламаз
дихкича, «Акбар» аьлча цунна тіаьхъа
дощуш долу доІа а, «Аттахъиййат»
дешначул тіаьхъа доьшуш долу доІа а

доцург. Ткъа и шиъ - цкъацкъа бен
доьшуш дац.

Дерриге парз-ламазехъ
вуърхІийтта (17) ракаІат ду. ТІаккха
олуш долу дерриге суннаташ дагардича –
цхъа бІе ткъе ялхийтта (136) нисло,
нагахъ вай царна юкккъера бархІ (8)
суннат хІора ракаІатехъ олуш ларахъ.

Суннат-ламазаш ткъе пхиъ (25)
ракаІат ду, хьалха вай дийнахъ а, буса а
деш долу суннат-ламазаш довзуйтучу
декъехъ билгалдиначунна тІедобгІча. Вай
дуьйцуш долу, олуш долу суннаташ - оцу
суннат-ламазийн дерриге ракаІаташкахъ
цхъа бІе кхузткъе пхийтта (175) нисло. И
суннат-ламазаш сов довлу - буса
гІаьттича деш дерш а, зуьхъа-суннат а
тІеьтоьхча. Ткъа и ракаІаташ сов даларе
хъаьжжина - оцу ракаІаташкахъ лелош
долу суннаташ а довлу сов.

Амма цхъана ламазехъ цкъа бен
олуш доцу суннаташ а ду:

1) «Истифтахъ» доІа.

2) «Аттахиййатал» тІаьхьа
дотьшуш долу доІа.

ТІаккха, дийнахь а, буса а деш
долучу дерриге парз-ламазашкахь и ши
суннат лелийча, - итт (10) суннат нисло
уьш.

Амма, дийнахь а, буса а деш
долучу суннат-ламазашкахь и ши суннат
лелийча - дерриге а ткье диь (24) суннат
нисло.

Кхин а сов довлу уьш - буса деш
долу суннат-ламазаш а, зуьхьа суннат-
ламаз а, маьждиган хьурматан ламаз а
тІетоьхча. Ткъа суннат-ламазаш дар сов
даларе хьаьжжина - и суннаташ лелор а
долу сов, цуьнца цуьнан ял а йолу сов,
суннатехь нисвалар а чІагІло.

ЛАМАЗЕХЬ МЕЖЕНАШЦА ЛЕЛОШ ДОЛУ СУННАТАШ

1. Ламаз дІадоьхкучу хенахь ши
куьйг айдар.

2. РукуІане охъавовьдучу хенахь
ши куьйг айдар.

3. РукуІанера хъалаайлучу хенахь
ши куьйг айдар.

4. КхоалгІачу ракаІате
хъалавогІучу хенахь, ши «Аттахьийат»
долучу ламазехь, ши куьг айдар.

5. Хъалаайдечу хенахь куьйган
пІелгаш тІетта гулдар, хІора пІелг ша-ша
а баьккхина, дІасабаржийна а боцуш.

6. Куьг схьадиллина хилар,
куьйган кераяккъаш къибланехъа
ерзийна а йолуш.

7. ПІелгаш шина белшаца я
лергийн тІилдигашца дІанислуш хилар.

8. Аьтту куьг аьрручунна
тІедиллина хилар я аьтту куьйго аьрру
куьйган хъакхолган гола схъалаьцна
хилар.

9. Ламазехь волучу хенахь сужд
дечу метте хъежар.

10. Лаьтташ волучу хенахь ши а
ког кІеззиг дІасабахийтина,
вовшахбаьккхина хилар.

11. Мукъамехъ КъурІан дешар,
дoшучуьнан ойла яр.

РУКУІАН СУННАТАШ

1. РукуІане вахча, шен шина а
куьйга голаш схъалацар, даржийна
пІелгаш а долуш.

2. У тоьхча санна, букъ нисбар.

3. Шен корта букъаца
хъаланисбина латтор, охъаоллийна а я
букъал хъалаайлуш айбина а боцуш.

4. АгІошна тІетаІийна а боцуш, ши
пхъарс дІасабахийтар.

СУЖДАНАН СУННАТАШ

1. АгІошна тІетаІийна а боцуш, ши
пхъарс дІасабахийтина хилар.

2. Варешна (шина гІогІанна) тІера
гай хъалаайдина хилар.

3. Суждане вахначу хенахъ ши а
варе (гІогІ) шина настарна тІера
хъалаайина, вовших къастийна хилар.

4. Сужданехъ, ши гола вовшех къастийна а йолуш, юккъехъ кІеззиг меттиг йитина хилар.

5. Ши ког ирахІоттийна хилар.

6. Шина а коган пІелгийн гайш лаьттах дІайоьгІна (дІагІортийна), лаьттах таІийна хилар.

7. Сужданехъ волучу хенахъ ши ког вовшашна тІеттІа таІийна, вовшех хоьттина хилар.

8. Ши куьг шина белшаца я шина лергаца нислуш охьадиллар.

9. Ши куьг дІа а даржийна, дах а дина охьадиллина хилар.

10. Куьйган пІелгаш тІеттІа таІийна хилар.

11. Куьйган пІелгаш къибланехьа дерзийна хилар.

ШИНА СУЖДАННА ЮККЪЕРА СУННАТАШ

Шина сужданна юккъехъ охьахааран ши куц ду:

1. «Икѣаъ» охѣахаар.

Иза – когаш дѣа а доьгѣна, шина кѣожанна а, пѣелгашна а тѣе а вазлуш, охѣахаар ду.

2. «Ифтираш» охѣахаар.

Иза – аьтту ког дѣа а боьгѣна, охѣа а гѣортийна, аьрруниг шена кѣел дѣабаржор ду.

Пайхамара (Аллахѣера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шина сужданна юккѣехь охѣахаар дехха дахдеш хилла, олучо аллал: «Вицвелла-кха хѣуна иза».

Садаѣарна охѣахаар - иза кѣеззиг долу охѣахаар ду, цигахь доьшуш цхѣа а зуькар доцуш. Цуьнан меттиг - шолгѣа сужд дича ю: хѣалхарачу ракаѣатехь а, кхоалгѣачу ракаѣатехь а.

**ТѣАЬХХЪАРА ДОЛУЧУ
«АТТАХЪИЙАТАН» СУННАТАШ**

Шолгѣачу «Аттахѣийѣатан» кхо куц ду:

I. Аьтту ког дІа а гІортийна, аьрру ког шен аьтту настарна буха дІа а баржийна, хенан маьІигашна тІе охьахуур ву.

II. Хьалхарачух терра ду. Делахь а, аьтту ког дІабугІур бац, амма аьрруниг боллучу агІор дІахоьцур бу и.

III. Аьтту ког дІа а боьГІна, аьрруниг аьтту коган настарна а, гІогІанна а юккье бохуьйтур бу.

1. Ши куьг шина варена (гІогІанна) тІедуьллер ду (аьттуниг - аьттучунна тІе, аьрруниг - аьрручунна тІе, пІелгаш вовшашна тІеттІа таІийна а долуш, дохаллехь дІадаржийна а долуш).

2. Хьажо-пІелг хьажор бу, «Аттахьийат» деша долиьча, юьххьера дІа и чекхдаллалц (шен нана-пІелг юккьерачу пІелганна тІебуьллур бу чІагаран куьцехь, шен ши бІаьрг а латтор бу хьажо-пІелге хьажийна).

3. Шина агІор салам лучу хенахь аьтту а, аьрру а агІор дІасахьажар.

Хіора ракаІатехь юх-юха а деш
долу суннаташ - ткъе пхиъ (25) ду. Ткъа
деккъа парз-ламазехь деш дерш дерриге
дагардича – диъ біе ткъе пхиъ (425)
суннат нисло уьш.

Дийнахь а, буса а деш долу
суннат-ламазаш, хьалха вай билгал ма-
даккхара - ткъе пхиъ (25) ракаІат ду.
Ткъа оцу суннат-ламазашкахь деш долу и
суннаташ дерриге а дагардича – ялх біе
ткъе пхиъ (625) нисло, нагахь и
суннаташ лелочо хіора ракаІатехь уьш
леладахь.

Бусалба стеган ракаІаташ сов
довлу - нагахь цо ша дечу суннат-
ламазашна тіе зуьхьа-ламаз, буса
гіаьттича ден ламаз сов даккхяхь. И
суннат-ламазаш сов дахаре хьаьжжина -
цо оцу ламазашкахь лелош долу
суннаташ а довлу сов.

ЛАМАЗЕХЬ ЦКЪА БЕН ЛЕЛОШ ДОЦУ СУННАТАШ

Кхин а ду ламазехъ цкъа бен (юх-юха а) лелош доцу суннаташ:

1. Ламаз дІадоьхкучу хенахъ хъалаайдеш долу куьйгаш.

2. Ши «Аттахиййат» долучу ламазехъ шолгІачу ракаІатера хъаланислуш айдеш долу ши куьг.

3. «Аттахиййат» доьшучу хенахъ юьххьера дуьйна чаккхенга кхаччалц хъажо-пІелг хъажийна латтор (башха а дац - хуьлда и хъалхарачу «Аттахиййатехъ» я шолгІачуьнгахъ).

4. Ламаз дерзош салам лучу хенахъ аьтту а, аьрру а агІор дІасахъажар.

5. СадуІуш, тембеш охъахаар. Диь ракаІат долучу ламазехъ шозза нисло и суннат лелор, кхидолучу ламазашкахъ - цкъа бен ца нисло (парз-ламаз делахъ а я суннат делахъ а).

6. «Ат-таваррук» охъахаар. Иза – аьтту ког дІа а боьгІна, аьрруниг аьтту коган настарна кІел а нисбина, хенан маьІигашна тІе охъахаар

ду. Иштта долу охъахаар - ши
«Аттахиййат» долучу ламазехъ,
шолгІачу «Аттахиййатанна» охъахиъча
ду.

ХІара суннаташ - цхъана ламазехъ
цкъа бен лелош доцу суннаташ ду,
хъажо-пІелг хъажор доцург, ткъа иза –
диъ ракаІат долучу ламазехъ шозза
айбар нисло. Іуьйра-ламазехъ цкъа бен
ца нисло хъажо-пІелг айбар. СадаІарна
охъахаар а нисло шозза диъ ракаІат
долучу ламазехъ. ТІаккха и дерриге
суннаташ цхъаьнатоьхча – ткъе дейтта
(34) хуьлу.

ХІай, сан беркате ваша! Сутара
хила хъайн ламазехъ хІара олуш долу а,
лелош долу а суннаташ сов дахарна
тІехъ. ТІаккха хъан ял а дебар ю, хъан
сий а айлур ду - АллахІана гергахъ.

Пайда

Ибн ал-Къаййима аьлла:

**«Лай шен Далла – АллахІана
хъалхахІоттар шозза ду: цхъаь -
ламазехъ Цунна хъалхахІоттар, шиъ -**

**Цунна дуьхьал ваханачу хенахь
Цунна хьалхахІоттар. Дуьххьара
долучу АллахІана хьалхахІоттарехь
ша хІотта ма-веззара хІоьттиначунна
- шолгІа хІоттар а атта хир ду.
Хьалхара долучу АллахІана
хьалхахІоттарехь кІадо йина
волучунна, цуьнан хьакъ кхочуш а
ца дина волучунна – шолгІаниг а
хала дийр ду».**

ПАРЗ-ЛАМАЗ ДИНА ДАЬЛЧА ЛЕЛОШ ДОЛУ СУННАТАШ

1. Кхузза гечдар дехар:

«АстагІфируллахІ».

«АллахІе гечдар доьху аса».

2. ТІаккха хІара доьшур ду:

«АллохІумма антассаламу ва

минкассаламу, табаракта я залджалали
валъикром».

**«Я АллахІ! Кхачам бацарех
маьрша ву Хьо! Маршо а Хьоьгара ю!**

Беркате ву Хьо, ХІай сийлахьаллин а, комаьршаллин а да» (Муслим).

3. *«Ла илахІа иллаллохІу вахьдахІу ла шарика лахІ, лахІулмулку ва лахІулхьамду ва хІува Іала кулли шайъин къадир. АллохІумма ла маниІа лима аІтІойта, ва ла муІтІийа лима манаІта, ва ла йанфаІу залжадди минкалжадд».*

**«АллахІ воцург, кхин дела вац!
Ша цхьаъ ву И, Шеца накъост а
воцуш. Паччахьалла Цуьнан ду.
Хастам а Цунна бу. Массо хІуманна
ницкъ болуш а ву И. Я АллахІ! Ахьа
делларг сацо вац-кха цхьа а, Ахьа
сацийнарг дала а вац-кха цхьа а.
Дуьненан ирс долучунна цуьнан ирсо
цунна пайда бийр бац, ткъа ирс -
Хьоггара ду»** (Бухари, Муслим).

4. *«Ла илахІа иллаллахІу вахьдахІу, лахІулмулку, ва лахІулхьамду, ва хІува Іала кулли шайъин къадир. Ла хьавла ва ла къуввата илла биллахІ, ла илахІа иллаллахІу ва ла наІбуду илла*

*ийяхІу. ЛахІунниІмату, ва лахІулфадлу,
ва лахІуссанаул хьасан. Ла илахІа
иллаллахІу мухлисина лахІуддина ва лав
кахІалкафирин».*

**«АллахІ воцург, кхин дела вац!
Ша цхьаъ ву И, Цуьнца накъост а
вац. Паччахьалла Цуьнан ду. Хастам
а Цунна бу. Массо хІуманна тІехь
ницкъ болуш а ву И. Ничкъ а бац,
гІора а дац АллахІера доцург. АллахІ
воцург, кхин дела вац! Цунна
цхьанна бен вай Іибадат деш а дац.
НиІмат а Цуьнан ду, дозалла а
Цуьнан ду. Хаза хестор а Цуьнан
хьакъ ду. АллахІ воцург, кхин дела
вац (олу вай) цІеначу даггара,
Цуьнан дуьхьа керста нахана и ца
дезахъ а» (Муслим).**

5. *«СубхьаналлахІи, валхьамду
лиллахІи, валлохІу акбар».*

**«ЦІена ву АллахІ! Хастам бу
АллахІана! Массо хІуманал воккха
ву АллахІ!».**

Царех хІора а ткъе кхойттазза (33)
эра ду.

*«Ла илахІа иллаллохІу вахьдахІу
ла шарика лахІ, лахІулмулку ва
лахІулхьамду ва хІува Іала кули шайъин
къадир».*

**«АллахІ воцург, кхин дела вац!
Ша цхьаъ ву И, Цуьнца накъост а
вац. Паччахьалла Цуьнан ду. Хастам
а Цунна бу. Массо хІуманна тІехь
ницкъ болуш а ву И»** (Муслим).

6. *«АллохІумма аІинни Іала
зикрика ва шукрика ва хьусни
Іибадатик».*

**«Я АллахІ! ГІо де Ахьа суна
Хьо хьехон а, Хьайна шукар дан а,
Хьайна хаза лолла дан а»** (Абу Дауд,
Насаъи).

7. *«АллохІумма инни аІузу бика
миналджубни, ва аІузу бика ан урадда
ила арзалилІумури, ва аІузу бика мин
фитнатиддунйа, аІузу бика мин
Іазабилкъабри».*

«Я АллахI! Со Хьоьца ларло осалаллах... Со Хьоьца ларло дуьненан питанех. Со Хьоьца ларло кошан Iазапах» (Бухари).

8. *«Робби кьини Iазабак йавма табIасу Iибадак».*

«Я АллахI! Со Хьайн Iазапах хьалхаваккха Ахьа - Айхьа Хьайн лаьш гIовтточу дийнахь».

Барраъас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина хьадис ду, цо аьлла:

«АлахIан элчанна тIаьхьа тхьаш ламаз дечу хенахь, цуьнна аьтту агIор нисдала лууш хуьлура тхо, шен юьхьаца иза тхьашна тIевирзина хир волуш. Циггахь цо олуш хезира сунна: «Я АллахI! Со Хьайн Iазапах хьалхаваккха Ахьа - Айхьа Хьайн лаьш гIовтточу (дIагулбечу) дийнахь»» (Муслим).

9. Кхин дIа лахахь цIерш яьхна долу сураташ дешар:

(قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ) , (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) , (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ)
(النَّاسِ)

(Абу Дауд, Тирмизи, Насаџи).

Їуьйра-ламаз а, маьркІаж-ламаз а
диначул тІаьхьа - царех хІора сурат а
кхоккхазза доьшур ду.

10. «Аятул-курсий» доьшур ду:

(اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ)

(Насаџи).

11. «Ла илахІа иллаллохІу
вахьдахІу ла шарика лахІ, лахІулмулку
ва лахІулхьамду, йухьйи ва йумиту ва
хІува Іала кулли шайъин къадир».

«АллахІ воцург, кхин дела вац!

Ша цхьаь ву И, Цуьнца накъост а

вац. Паччахьалла а Цуьнан ду.

Хастам а Цунна бу. Денбийриг а,

болуьйтург а ву И. Массо хІуманна

тІехь ницкъ болуш а ву И».

МаьркІаж-ламазал а, Їуьйра-
ламазал а тІаьхьа уьттазза (10) доьшур
ду (Тирмизи).

12. Лакхяхь дагардина тасбихьаш,

аьтту куьйган пІелгашна тІехь дагар а

деш, дар суннат ду.

13. ХІара азкараш ша ламаз дина йоллучу меттехь, цигара кхечанхья а ца волуш, дар суннат ду.

Лакхахь дагардина дерриге суннаташ, бусалба стага хІора парз-ламазал тІаьхья уьш лар а деш леладахь, - цо лелош дерг герггарачу хьесапца шовзткъе пхийтта (55) суннат хуьлу. Іуьйра-ламазехь а, маьркіаж-ламазехь а кхин а сов нисло.

ХІара суннаташ хІора парз-ламазал тІаьхья лелоран пайда

1) ХІара тасбихьаш, дийнахь а, буса а дечу парз-ламазел а тІаьхья леррина лелийча, бусалба стагана дІаяздо пхи бІе (500) сагІа даларан ял.

Элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«ХІора тасбихь – сагІа ду, хІора акбар – сагІа ду, хІора хастаме дош – сагІа ду, хІора Дела цхьяь варан дош – сагІа ду» (Муслим).

Нававис аьлла:

«Церан ял хир ю цунна».

2) ХІара тасбихъаш, дийнахъ а, буса а дечу парз-ламазел а тІаьхъа леррина лелийча, бусалба стагана ялсаманыхъ пхи бІе (500) дитт дугІу.

«Дитт дІадугІуш Абу ХІурайра (АллахІ реза хуьлда цунна) волуш, элчано, (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша цунна уллех волуш, аьлла: «ХІай, Абу ХІурайра! Аса дийца хьуна кхул а тоьлашха долу дитт догІар?». Цо аьлла: «Дийцахъ, хІай АллахІан элча!». Цо элира: «Ала: «СубхъаналлахІ! ВалхъамдулиллахІ! Ва лаилахІаиллахІу! ВаллахІу акбар!». ХІоранна а дуьхъал ялсамане чохъ дитт дугІу» (ибн Маджата, Албанис цІена хъадис лерина и).

3) ХІора ламазна тІаьхъа «Аятул-курсий» дешначу стагана - иза ялсамане чу кхачарна а, вахарна а юккъехъ нокъарло ян цхъа а хІума хир дац.

4) ХІара тасбихъаш леррина низамехъ лелийначунна кѣиношна гечдийр ду - хІордан чопанал дукха уьш делахъ а (Муслиман «Сахъихъ» жайнахъ ма-хиллара).

5) ХІара тасбихъаш леррина низамехъ, хІора ламазна тІаьхъа лелийначунна - я дуненахъ, я эхартахъ вон бохам а, сийсазалло а хир яц (Муслима дийцина ма-хиллара).

ТУЪЙРАННА А, СУЪЙРАННА А ДОЪШУШ ДОЛУ СУННАТАШ

1. Аятул-курсий:

(اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ).

Цуьнах болу пайда

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Ша Туьйренга ваьлча и аьлларг - жинех ларвийр ву суьйренга валлалц. Ша суьйренга ваьлча и аьлларг - жинех ларвийр ву

Гуьйренга валлалц» (Насаъис дийцина, Албанис цІена хьадис лерина и).

2. (قُلْ أَعُوذُ), (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ), (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ)
(بِرَبِّ النَّاسِ)

(Дауд, Насаъи).

Цуьнах болу пайда

**«Ша Гуьйренга а, суьйренга а
ваьллачу хенахь кхоккхазза уьш
дешначунна - массо хІуманна тоаме
хир ду уьш»** (лакхахь дийциначу
хьадисехь а ду иштта аьлла).

3. *«Асбахьна ва асбахьал-мулку
лиллахІи, валхьамду лиллахІи, лаилахІа
илаллохІу вахьдахІу ла шарика лахІу,
лахІул-мулку ва лахІул-хьамду ва хІува
Іала кулли шайъин къадир. Робби
асалука хойра ма фи хІазал-йавми ва
хойра ма баІдахІу, ва аІузу бика мин
шарри ма фи хІазал-йавми ва шарри ма
баІдахІу. Робби аІузу бика минал-касали
ва суилкибар, Робби аІузу бика мин
Іазабиннари ва Іазабил-къабри».*

**«Гуьйренга девли вай. ХІокху
Гуьйренан паччахьалла а ду**

**АллахІан, АллахІана хастам а бу.
АллахІ воцург, кхин дела вац! Ша
цхъаъ ву И, накъост а вац Цуьнца.
Паччахьалла а Цуьнан ду, хастам а
Цунна бу, массо хІуманна а тІехь
ницкъ болуш а ву И. Сан Дела! Ас
Хьобга доьху хІокху дийнахь долу
дика а, хІокхул тІаьхьа долу дика а.
Со Хьобца ларло хІокху дийнахь
долучу вонах, хІокхул тІаьхьа
долучу вонах а. Сан Дела! Со Хьобца
ларло малонах, кураллин вонах. Сан
Дела! Со Хьобца ларло жьбжагІатин
Іазапах а, кошан Іазапах а»
(Муслим).**

Суьйранна эра ду: **«Суьйренга
девли вай»** - «Іуьйренга девли вай»
бохучух хийцина. Иштта «хІокху дийнахь
долу дика» бохучух хийцина **«хІокху
буса долу дика»** эра ду сарахь.

4. *«АллохІумма бика асбахьна, ва
бика амсайна, ва бика нахьйа, ва бика
намуту, ва илайканнушур».*

**«Я АллахI! Хъан пурбанца
Iуьйренга девли тхо. Хъан пурбанца
суьйренга а довлу тхо. Хъан
пурбанца даха а деха тхо. Хъан
лаамца дала а ле тхо. Хьобга ю тхан
доьрзийла»** (Тирмизи).

Суьйренга ваьлча эра ду:

*«АллохIумма бика амсайна, ва
бика асбахьна, ва бика нахьйа, ва бика
намуту, ва илайкалмасир».*

**«Я АллахI! Хъан пурбанца
суьйренга девли тхо. Хъан пурбанца
Iуьйренга а довлу тхо. Хъан
пурбанца даха а деха тхо. Хъан
лаамца дала а ле тхо. Хьобга ю тхан
доьрзийла».**

5. *«АллохIумма анта робби, ла
илахIа илла анта, халакътани, ва ана
Iабдука, ва ана Iала IахIдика ва ваIдика
мастатIаIту. AIузу бика мин шарри ма
санаIту, абуу лака биниImатика Iалаййа,
ва абуу бизанби, фагIфирли, фаиннахIу
ла йагIфируззунуба илла анта».*

**«Я АллахІ! Хьо ву сан Дела.
Хьо воцург, кхин дела вац. Ахья
кхоьल्लीна со. Со Хъан лай ву. Сайн
ницкъ кхачаран барамехъ Хъан
ІахІданна а, ваІданна а тіехъ ву со.
Со ларло Хьоьца айса диначу вонах.
Со къера ву Ахья сайна диначу
ниІматна. Со къера ву сайн
къиношна а. Ткъа Ахья гечдехъа
суна. Боккъалаъ, къиношна
гечдийриг Хьо бен вац-кха»** (Бухари).

Цуьнах болу пайда

Ша суьйренга ваьлча и аьлла верг,
даггара цуьнах тешна а волуш, нагахъ
оцу буса иза лахъ - ялсамани чу гІур ву
иза. Иштта Іуьйренга ваьлча алахъ а.

6. *«АллохІумма инни асбахъту
ушхІидука, ва ушхІиду хъамалата
Іаршика, ва малаикатака, ва джамиІа
халкъика, аннака анталлохІу ла илахъІа
илла анта вахъдака ла шарика лака, ва
анна Мухъаммадан Іабдука ва расулука».*

**«Я АллахІ! Іуьйренга вели со -
Хьо а теш волуш, Хъан Іарш лелош**

**долу малекаш а теш долуш, ша доллу
Хъан халкъ а, малекаш а теш долуш,
со тоъшалла деш хиларна: «Хьо
АллахІ ву. Хьо воцург, кхин дела а
вац. Хьо цхъаъ ву, Хъайца накъост а
воцуш» - аьлла. «Мухъаммад Хъан
лай а, элча а ву (добазза эра ду)» (Абу
Дауд, Насаъи).**

Цуьнах болу пайда

Ша Іуьйренга я суьйренга ваьлча
добазза и аьлла верг - жоьжагІатах
хьалха вуьтур ву иза АллахІа.

Суьйренга ваьлча эра ду:

**«Я АллахІ! Суьйренга вели
со».**

7. *«АллохІумма ма асбахъа би мин
ниІматин ав биахъадин мин халкъика,
фаминка вахъдака ла шарика лака,
фалакалхъамду ва лакашшукру».*

**«Я АллахІ! ХІокху Іуьйранна
суна кхаьчна долу ниІмат а я Ахъа
кхоьल्लीна долу Хъан халкъанна
кхаьчна долу ниІмат а - Хьоьгара
цхъаьнгара ду. Цхъа а накъост вац**

Хьовца. Хастам бу-кха Хьуна. Шукар а ду Хьуна» (Абу Дауд, Насаѝи).

Цуьнах болу пайда

«Ша Іуьйренга ваьлча и аьллачо - оцу денна шукар кхочуш дина цо. Суьйренга ваьлча и аьллачо - оцу буьйсанан шукар кхочуш дина».

8. *«АллохІумма Іафини фи бадани, АллохІумма Іафини фи самИи, АллахІумма Іафини фи басари, ла илахІа илла анта. АллохІумма инни аІузу бика миналкуфри валфакъри, ва аІузу бика мин Іазабилкъабри, ла илахІа илла анта».*

«Я АллахІ! Суна сан дегІанна могошалла ло Ахьа. Я АллахІ! Суна сайн хазарна могошалла ло Ахьа. Я АллахІ! Суна сайн бІаьрсинна могошалла ло Ахьа. Хьо воцург, кхин дела вац. Я АллахІ! Со ларло Хьовца гаураллех (керстаналлех) а, мискаллех а. Со ларло Хьовца кошан Іазапах а. Хьо воцург, кхин дела вац (кхузза эра ду)» (Абу Дауд, Ахьмад).

9. «ХъасбийаллохІу, лаилахІа илла хІува, ІалайхІи таваккалту, ва хІува роббул-Іаршил Іазим».

«АллахІ кхачаме ву суна. И воцург, кхин дела вац. Болх Цунна тІебилли аса. И – йоккхачу Іаршан Дела ву (ворхІазза эра ду)» (ибн ас-Сана, Абу Дауд).

Цуьнан ял

Ша Іуьйренга я суьйренга ваьлча, ворхІазза и аьлла волучунна - дуьненахъ а, эхартахъ а цунна сингаттаме долучу хІуманех иза хьалха воккхуш, кхачаме дийр ду и цунна АллахІа.

10. «АллохІумма инни асьалукал Іафва валІафийата фиддунйа вал ахирати, АллохІумма инни асьалукал Іафва вал Іафийата фи дини, ва дунйайа, ва ахІли, ва мали. АллохІуммастур Іаврати, ва амин равІати, АллохІуммахъфазни мин байни йадаййа, ва мин халфи, ва Іан йамини, ва Іан шимали ва мин фавкъи, ва аІузу биІазаматика ан угІтала мин тахьти».

«Я АллахІ! Аса гечдар доьху Хьоьга, ирс а доьху Хьоьга дуьненахь а, эхартахь а. Я АллахІ! Аса гечдар доьху Хьоьга сан динехь а, сан дахарехь а, сан охІланна а, сан даьхнина беркат а доьху Хьоьга. Я АллахІ! Сан (вон) кьайленаш кьайлаяха Ахьа, сан кхерамаш а суна кхерамазе бе Ахьа. Я АллахІ! Со ларве Ахьа хьалха а, тІехьа а, аьтту агІор а, аьрру агІор а, тІехула а. Хьан воккхаллица ларло со Іехийна со цхьамма верах а» (Абу Дауд, ибн Маджат).

11. *«АллохІумма ІалималгІайби вашшахІадати, фатІыроссамавати валъарди, робба кулли шайъин ва маликахІу, ашхІаду алла илахІа илла анта, аІузу бика мин шарри нафси, ва мин шарришшайтІони ва ширкихІи, ва ан акътарифа Іала нафси суан, ав ажуррахІу ила муслими».*

«Я АллахІ! ХІай кьайлах дерг а, гучахь дерг а хууш верг! ХІай

**стигланаш а, латта а кхоьллина верг!
ХІай массо хІуманан Дела, массо
хІуманан Паччахь! Аса тоьшалла до
Хьо воцург кхин дела цахиларца.
Хьоьгара гІо лосьху аса сайн син
вонах ларвала. ШайтІанан вонах а,
цуьнан ширках а ларло со Хьоьца.
Аса айса сайна вониг дарх а я айса и
кхечу бусалбанна дарах а ларло со
Хьоьца» (Тирмизи, Абу Дауд).**

12. *«БисмиллахІиллази ла
йадурру маІасмихІи шаьун фильарди, ва
ла фиссамаи, вахІувассамиІул Іалим».*

**«АллахІан цІарца! Шен цІарца
хилча, лаьттахь а, стиглахь а долучу
цхьана а хІумано зен ца деш волучу.
И – Хезаш, Хууш ву (кхузза эра ду)»
(Абу Дауд, Тирмизи, ибн Маджат,
Ахьмад).**

Цуьнан ял

**«ХІора Іуьйранна а, хІора
суьйранна а кхоккхазза и аьллачу
(АллахІан лайна) - цхьана а хІумано зен
дийр дац».**

13. *«Родиту биллахІи роббан, ва билислами динан, ва бимухъаммадин соллаллохІу ІалайхІи ва саллама набиййан».*

«АллахІ сайн Дела хиларна реза хили со. Ислам сайн дин хиларна а реза хили со. Мухъаммад (АллахІан кѣинхетам а, маршо а хуълда цунна) сайн пайхамар хиларна а реза хили со (кхузза эра ду)» (Абу Дауд, Тирмизи, Насаѣи, Ахъмад).

Цуънан ял

«ХІора Іуъйранна а, хІора суъйранна а кхоккхазза и аълла волу (АллахІан лай) - кѣематдийнахъ резавар хъакъ ду АллахІана тІехъ».

14. *«Я хъаййу, я кѣоййуму, бирохъматика астагІису, аслихъ ли шаъни куллахІу, ва ла такилни ила нафси тІарфата Іайнин».*

«ХІай дийна верг! ХІай даима верг! Хъан кѣинхетамца гІо лъху аса. Сан дерриге гІуллакхаш суна

нисде Ахъа. Со сайх цхъаннах тешна а ма вита Ахъа - бІаьрганегІар тухучу юкъанна а» (Хъаким, цуьнца берта вахана ЗахІаби а).

15. *«Асбахъна Іала фитІротил ислами, ва калиматил ихласи, ва дини набийина Мухъаммадин, ва миллати абина ИброхІима хъанифан муслиман ва ма кана минал мушрикин».*

«Вай Іуьйренга девлла бусалба динна тІехъ, ихласан дашна тІехъ, вайн пайхамаран Мухъаммадан динна тІехъ - АллахІана муьтІахъ а, бусалба а, АллахІаца нисвина накъост вечарех хилла а воцучу» (Ахъмад).

16. *«СубхъаналлохІи ва бихъамдихІ».*

«ЦІена ву АллахІ, хастам а бу Цунна!» (бІоьазза эра ду).

Цуьнан ял а, пайда а

«Къематдийнахъ цхъаьнгге шеца цхъаьна (махъшаре) далур дац, Іуьйренгахъ а, суьйренгахъ а

біюазза «Ціена ву АллахІ, хастам а бу Цунна!» («СубхьаналлохІи ва бихьамдихІ») олучо дохьуш дерг: цо аьлларг, цо аьллачул аьлла верг я цул сов аьлла верг ца вийцича» (Муслим).

И аьллачунна кхин цхьа пайда а бу:

«Цуьнан кьиношна гечдийр ду - хІордан чопанал дукха уьш делахь а».

17. *«Ла илахІа иллаллохІу вахьдахІу ла шарика лахІ, лахІулмулку ва лахІулхьамду ва хІува Іала кулли шайъин къадир».*

«АллахІ воцург, кхин дела вац. Ша цхьаъ ву И, Шеца накъост а воцуш. Паччахьалла Цуьнан ду, хастам а Цунна бу. Массо хІуманна тІехь ницкъ болуш а ву И» (Іуьйренга ваьлча біюазза эра ду) (Бухари, Муслим).

Цуьнан ял а, пайда а

Дийнахь біюазза и аьллачунна:

- 1) Итт лай хьалха витаран
(мукъавакхаран) ял хир ю.
- 2) БІе дика а яздийр ду цунна.
- 3) БІе кьинойх дІа а цІанвийр ву
иза.
- 4) Оцу дийнахь суьйренга валлалц
шайтІанех иза ларвеш гІап хир ю цунна
и.

18. «АстагІфируллахІа ва атубу
илайхІи».

**«Аса АллахІе гечдар доьху,
Цуьнца тоба а до аса»** (бІоьазза эра
ду) (Бухари, Муслим).

19. «АллохІумма инни асьалука
Іилман нафиІан, ва ризкъан тІаййибан,
ва Іамалан мутакъабалан».

**«Я АллахІ! Аса доьху Хьоьга
пайдехь долу Іилма а, цІена рицкъа
а, къобал хин йолу Іамал а»**
(Іуьйренга ваьлча эра ду) (ибн Маджат).

20. «СубхьаналлохІи ва
бихьамдихІи, Іадада холкъихІи, ва ридо
нафсихІи, ва зината ІаршихІи, ва мидада
калиматихІи».

**«ЦІена ву АллахІ, хастам а бу
Цунна - Цо мел кхоьллина долучу
хІуманан барамехь, И реза хиларан
барамехь, Цуьнан Іаршан йозаллин
барамехь, Цуьнан дешнийн
дукхаллин барамехь»** (кхузза эра ду)
(Муслим).

21. «АІузу бикалиматиллахІит-
таммати мин шарри ма холакьо».

**«Со ларло АллахІан кхачамечу
дешнашца - Цо кхоьллиначу массо
хІуманийн волах»** (суьйренга ваьлча
кхузза эра ду) (Тирмизи, ибн Маджат,
Ахьмад).

Лакхахь дийциначу зуькарех
муьлхха а цхьа зуькар дешначо –
пайхамаран (АллахІера кьинхетам а,
маршо а хуьлда цунна) суннатех цхьа
суннат лелийна хуьлу. Цундела хІора
бусалба стагана хІара азкараш лелор а,
лардар а, дешар а догІуш ду Іуьйранна а,
суьйранна а - ницкъ мел кхочу алссам
суннаташ лелийначарех хила а, церан ял
хилийта а.

Бусалба стага хІара азкараш деша
деза цІеначу негатца а, доггаха а, дог
тешна а, церан маЫниин ойла еш а –
шен дахарна а, шен гІиллакхашна а, шен
леларехь а уьш Іаткъаме, пайдехь
довлийтаран дуьхьа.

НАХАНА ДУЬХЬАЛ КХЕТЧА ЛЕЛОШ ДОЛУ СУННАТАШ

1. Салам далар.

ІабдуллахІ бин Іамр бин ал-Аса
(АллахІ реза хуьлда цунна) аьлла:

**«Цхьана стага АллахІан элчане
(АллахІера кьинхетам а, маршо а
хуьлда цунна) хьяттина: «Исламехь
уггаре дикаха хІума хІун ду?». Цо
жоп делла: «ХІума яор, салам далар
– хьайна вевзачуьнга а, хьайна
цавевзачуьнга а» (Бухари, Муслим).**

Іимран бин ал-Хьусайна (АллахІ
реза хуьлда оцу шинна) аьлла:

**«Цхьана стага, АллахІан элча
(АллахІера кьинхетам а, маршо а**

хуьлда цунна) волчу веъча, элира:
«Ассаламу Талайкум!» - (оцу стага)
деллачу саламна дуьхьал жоп
делира цо. Цул тIаьхьа и (стаг)
охьахиира, ткъа пайхамара
(АллахIера кьинхетам а, маршо а
хуьлда цунна) элира: «Итт». Цул
тIаьхьа веаначу кхечо элира:
«Ассаламу Талайкум
варохьматуллахIи!» - (оцу стага)
деллачу саламна дуьхьал жоп
делира цо. ТIаккха и стаг охьахиира,
ткъа пайхамара (АллахIера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
элира: «Ткъа». Цул тIаьхьа веаначу
кхечо элира: «Ассаламу Талайкум
варохьматуллахIи вабарокатухIу!» -
(оцу стага) деллачу саламна
дуьхьала жоп делира цо. ТIаккха и
стаг охьахиира, ткъа пайхамара
(АллахIера кьинхетам а, маршо а
хуьлда цунна) элира: «Ткъе итт»»
(Абу Дауд, Тирмизис «дика хьадис» ду
аьлла и).

Хъажахъ, хІай АллахІа хьо Іалаш
варг! Шена хин йолучу мел дукхачу
йолах волуш ву-кха - доцца «Ассаламу
Іалайкум» аьлла, тоам беш верг, и салам
дуьззина ца луш, цу тІера шена ткъе итт
(30) дика хин долу. Ткъа цхъана диканна
дуьхьал, уггаре кІеззиг дерг лерича а, 10
(итт) дика яз деш ду. Уьш дерриге
цхъаьнатоьхча - кхо бІе (300) дика
хуьлу, оцу тІе кхин а дуккхаь сов
доккхуш а ду.

Сан лараме ваша! Іамабе хъайн
мтт, марзбе хъайн мтт -
«ВабарокатухІу» бохучу дашна
тІекхаччалц дуьззина салам дала, и
йоккха ял хъайна яккхаран дуьхъа.

Бусалба стага дийнахъ а, буса а
дуккха а дукхазза саламаш ло. Бусалба
стага салам ло: маьждиг чу волучу
хенахъ а, ламазаш деш, хевшина Іаш
болучаьрга а, иштта ша царех
дІасакъаьстачу хенахъ а, ша шен
хІусамна чуваьллачу хенахъ а, хІусамера
араволуш а.

ХІай сан ваша! Ахъа диц ма де, хьо шайца цхъаьнакхеттачу нахах хъайна дІасакъаьстар лиьначу хенахь - цаьрга дуьззина салам далар суннат хилар. Цуьнан хьокъехь хъадис ду:

«Шайх цхъаь гуламе веъча - салам лойла, цунна дІаваха лиъча - (тІаккха а) салам лойла цо цаьрга, хІунда аьлча хьалхарачул кІеззиг тІедоьжна дац шолгІаниг» (Абу Дауд, Тирмизи).

Бусалба стага ша маьждигна чуволуш а, маьждигера араволуш а, шен хІусамна чуволуш а, хІусамера араволуш а луш долу саламаш дерриге цхъанатоьхча - ткъа (20) хуьлу. Цхъайолчу хенахь кхин а сов довлу уьш - иза шен балха тІевахча, шена новкъахь дуьхьал кхеттачаьрга делча, шега тилпонехула къамел дечуьнга делча а.

2. Велакъежаш хилар.

«ХІуъа хилча а (ШарІо) магош долу цхъа а хІума тидамаза ма дуьтийла - хъайн вешина тІекеречу

юьхьаца дуьхьалкхетар и делахь а»
(Муслим).

3. Вовшашка куьйгаш далар.

«Ши бусалба стаг, вовшах а кхетта, цара вовшийн куьйгаш лаьцца, - церан къиношна билггал гечдеш ду, уьш вовшах а къастале хьалха» (Абу Дауд, Тирмизи, ибн Маджат).

Нававис аьлла:

«Хьуна хаийла: вовшашка куьйгаш далар хІора вовшахкхетарехь а - суннат дуйла».

ХІай сан сий долу ваша! Лардан гІерта хьо, айхья шега салам луш волучуьнан куьг лацар, хьайн юьхь цунна екхаелла а йолуш, - цхьана ханчоь кхо суннат лардиначарех хир ву хьо.

4. Дика, тамехь дош алар.

«Ала сан лаьшка, уггаре дикаха дешнаш ала (алий), хІунда аьлча шайтІа ду царна юккье барт эгІор тосуш. Боккъалаь, шайтІа -

адамна билггал мостагІ ду» («ал-Исраъ»: 53).

Пайхамара (АллахІера кѳинхетам а, маршо а хуълда цунна) аьлла:

«Дика дош алар – сагІа ду»
(Бухари, Муслим).

«Дика дош» бохучо чулоцу:
зуйкар, Дела хьехор, доІа дар, салам далар, бакъдерг олуш хастор, сийлахь долу гІиллакхаш, дика гІуллакхаш, оьзда белхаш.

Дика дош аларо адамна тІехь бозбууанчалло дийрриг до: гІоли йо цо цунна, цуьнан дагна синтем а ло цо.

Дика дош алар - и олуш волучу муьма стеган дагчохь нур а, нийсо а, бакъо а хилар гойтуш бух бу.

Сан лараме ваша! Ткъа ойла йиний ахьа хьайн дерриге дахар дузаран хьо Іуьйренга ваьлчакъанна суьйренга валлалц – дикачу дешнашца? Ткъа хьан зуда а, хьан бераш а, хьан лулахой а, хьан накъостий а, хьан ялхой а чІогІа

хъаште ма бу ахъа олучу хазачу даше,
хьобгара хаза дош хазаре.

ХІУМА ЯАРАН СУННАТАШ

ХІума яа волавалле хъалха а,
хІума юучу юккъехъ а лелош долу
суннаташ:

1. Юьххъехъ, «БисмиллахІи»
аьлла, Делан цІе яккхар.

2. Аьтту куьйга яар.

3. Шена хъалххарниг яар.

Лакхахъ дагардина дерриге
суннаташ – царех лаьцна цхъана
хъадисехъ ду:

**«ХІай кІант! АллахІан цІе
яккха (бисмиллахІи), хъайн аьтту
куьйга а яа, хъайна хъалххарниг а
яа»** (Муслим).

4. Нагахъ юучух юьхк
охъайобжнехъ, и дІа а цІанйина, цул
тІаьхъа яар.

Пайхамара (АллахІера къинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Нагахь шух цхьамма (юучух) юьхк охьайожаяхь, (схьа а эцна) совнаха йолучух дІа а цІанйина, юийла и» (Муслим).

5. Кхаа пІелгаца яар.

КаІба бин Малика (АллахІ реза хуьлда цунна) аьлла:

«Суна гира пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кхаа пІелгаца юуш, ткъа ша (хІума йиъна) ваьлча – царна тІе мотт хьаькхира цо» (Муслим).

ХІуму юучу хенахь охьахааран куц: гоьлашна а, шина коган баккъашна а тІе охьахуур ву я, аьтту ког дІа а боьгІна, аьрручунна тІе охьахуур ву - суннат дерг ду и, Хьафиза дийцина махиллара шен «Фатхь» цІе йолучу жайнахь.

ХІУМА ЙИЪНА ВАЬЛЧА ДОЛУ СУННАТАШ

1. Кад а, пІелгаш а дІацІандар.

Пайхамара (АллахІера кїнхетам а, маршо а хуьлда цунна) омра дина, пІелгаш а, кад а дІацІанде аьлла.

Пайхамара (АллахІера кїнхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Бокъалаъ, шуна ца хаъа муьлхачу (юьхкехь хьулделла) ду беркат» (Муслим).

2. Ша хІума йиъна ваьллачул тІаьхъа АллахІана хастам бар.

Пайхамара (АллахІера кїнхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Бокъалаъ, АллахІ лайна реза хуьлу, хІума а йиъна, ша ваьлча цо Далла хастам бича» (Муслим).

Пайхамара (АллахІера кїнхетам а, маршо а хуьлда цунна) деш доІа хилла, ша хІума йиъна ваьлча:

«Алхъамду лиллахІиллази атІамани хІаза, ва разакъанихІи мин гІайри хъавлин минни ва ла къуввахІ».

«Хастам бу АллахІана - сунa хІара яийна волучу, хІара сан

**рицкъа дина волучу. Сан оцу тІехъ
гІора а дацара, ницкъ а бацара».**

ХІара доІа даран пайда

**«Цуьнан дІадаханачу
къиношна гечдеш ду»** (Абу Дауд,
Тирмизи, ибн Маджат; Хьафиза, Албанис
дика хьадис («хьасан») лерина и).

ХІара суннаташ дерриге
цхьаьнатоьхча, бусалба стага ша хІума
мосазза юу а лелон дезаш долу, -
пхийтта (15) суннатал кІеззиг ца хуьлу.
ХІорш цо дийнахь кхузза хІума юуш
хилча дерш ду, хІунда аьлча дукхаха
болчу нехан хІума яар кхузза хуьлу.
ХІара суннаташ лелор кхин а сов девр ду
- нагахь цо оцу кхузза юуучу хІуманна
юккъехь дууш дайн даарш делахь.

ХИ МАЛАРАН СУННАТАШ

1. Юьххьехь, «Бисмиллахи»
аьлла, Делан цІе яккхар.

2. Аьтту куьйга малар.

Пайхара (АллахІера кѣинхетам а,
маршо а хуьлда цунна) аьлла:

**«ХІай кІант! АллахІан цІе
яккха (бисмиллахІи), хьайн аьтту
куьйга а яа...»** (Муслим).

3. Хи молучу хенахь пхьегІина
арахьа садаІар, цкъа мелла дІа а ца
догІуьйтуш, шишша-кхоккха кьурд а
беш.

Анаса (АллахІ реза хуьлда цунна)
аьлла:

**«Пайхара (АллахІера
кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна),
(ша муьлхха а цхьана) пхьегІичуьра
хи молучу хенахь, гуттар а кхузза са
чуузур, юха арахоьцур и»**
(Муслим).

4. Охьа а хиьна малар.

Абу ХІурайрас (АллахІ реза хуьлда
цунна) аьлла, АллахІан элчано
(АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда
цунна) элира аьлла:

**«Шух цхьаммо а, хІуьа хилча
а, ма молийла ирахь, нагахь цхьаь**

**вицлахь - (ша мелларг)
охьаТеттадойла цо»** (Муслим).

5. Хи мелла ваьлча
«АлхьамдулиллахІ» алар.

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам
а, маршоа хуьлда цунна) аьлла:

**«Боккъалаъ, АллахІ лайна
реза хуьлу: хІума а йиъна, ша ваьлча
- цо Далла хастам бича, хи а мелла,
ша ваьлча - цо Далла хастам бича»**
(Муслим).

Бусалба стаг ша хи мосазза молу а
лелон дезаш, уьш лелорехь иза сутара
хила везаш а долу хІара суннаташ –
ткъаннал (20) кІезиг дац.

Цул сов довлуш а нисло уьш -
стага мел молу йовха а, шийла а маларш
дагардича, хІунда аьлча цхьаболчу наха
оцу маларшна тІехь и суннаташ лардар
тІаламаза дуьту. Цундела оцу тІехь
тидаме хилар - декхар ду.

СУННАТ-ЛАМАЗАШ ЦІАХЬ ДАР

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Бакъдолуш, парз-ламаз ца лерича, уггаре дикаха ламаз - стага шен цІахь дийриг ду» (Бухари, Муслим).

Оцу тІедоьгІча, дийнахь а, буса а и суннат-ламазаш Мосуьйттазза а деш нисло: раватиб-суннаташ, зуьхья-ламаз, витар-ламаз. И ламазаш ша дечу хенахь цІахь дан гІерта веза стаг - шена хуьлуш йолу ял йоккха хилийта а, суннат лелийначарех хилийта а.

ХІара суннаташ шен цІахь даран пайда а, ял а

1) Доггах Далла муьтІахь хила а, цІенна негат лардан а, моттаргІанаш гена яха а бахьана ду и.

2) ХІусаме Делан кѣинхетам боссош долу а, оцу чуьра шайтІа эккхош долу а бахьана ду и.

3) ЦІахь дича оцу ламазан ял деба - маьждигехь дича парз-ламазан ял ма деббара.

ГУЛАМ БЕРЗОШ ДОЛУ СУННАТАШ

Гуламан каппарат-доІа доьшур ду:
*«СубхъанакаллохІумма ва
бихъамдика, ашхІаду алла илахІа илла
анта, астагІфирука ва атубу илайк».*

**«Я АллахІ! ЦІена ву Хьо,
хастам а бу Хьуна! Аса тоьшалла до
Хьо воцург кхин дела цахиларца.
Хьогара гечдар а доьху аса. Хьоьца
тоба а до аса».**

Ма дукха гуламаш бу-кха -
дийнахь а, буса а бусалба нах цхъаьна
бетталуш. Гуламаш а, цхъаьнакхетарш а
дуккха а ду, царех цхъадерш хьахор ду
вай:

1. Кхузза хІума юуш... Ткъа цхъа а
шеко яц, хьайца хІума яа
охъахиъначуьнца ахъа къамел дийриг
хиларан.

2. Хъайн накъостех я лулахойх
цхъанна дуьхьал кхетча, хьо цуьнца
къамеле волу, ирахь лаьтташехь волий а.

3. Хьо хъайн накъосташца а,
доттагІашца а балха тІехь волуш а я
доьшучу гІантана тІехь хиьна Іаш волуш
а.

4. Хьо хъайн зудчуьнца а, берашца
а, вовшашца къамел а деш, охъахиъча а.

5. Хъайн зудчуьнца я
доттагІчуьнца... Машенахь новкъа
воьдучу хенахь а.

6. Хьо лекцешка веъча, хъехаме
веъча, дарсе веъча.

Хъажахь, хІай АллахІа хьо Іалаш
варг! Мосазза деша йиш ю хъан и зуькар
дийнахь а, буса а? Даима дІа АллахІаца
уьйр а хуьлу хъан. Ткъа мосазза хастийна
ахъа хъайн Дела - Цуьнца а, Цуьнан
воккхаллица а, Цуьнан сийлаллица а ца
догІучу хІуманех дІа а цІанвеш, «Я
АллахІ, ЦІена ву Хьо, хастам а бу
Хьуна!» олуш?

Хъайн гуламашкахъ,
цхъаьнакхетаршкахъ мосазза
карладаьккхина ахъа дийнахъ-буса хъайн
Делаца тоба дар а, гечдар дехар а,
«Хъоьгара гечдар а доьху ас, Хъоьца тоба
а до аса» олуш?

Мосазза мукІарло дина ахъа
Лекхачу АллахІана - кхобург-кхиориг,
рицкъа латториг, Іалаш дийриг И
хиларца, Шена бакъонца лолла дан йиш
ерг И бен цахиларца, Цуьначух тера
цІерш а, куьцаш а цхъаьнна а цахиларца,
«Аса тоьшалла до, Хъо воцург, кхин дела
ца хилар» олуш?

ТІаккха-м хъо хир вара хъуна -
хъайн дехачу дийнахъ а, буса а АллахІ
цхъаь варний, Цуьнца тамехъ доцучух И
цІанварний, гечдар дехарний, хъайгара
мел даьллачунна Цуьнца тоба дарний
юккъехъ.

ХІара суннаташ лелоран пайда а,
ял а

Оцу цхъаьнакхетаршкахъ эгначу а,
летийначу а къиношна гечдо и доІа дича.

Ибн ал-Къаййима аьлла:

**«Вежаршца цхъаьнакхетар
шина тайпана ду».**

Цхъаь: ма-дарра долучу
доттагІаллина а, деккъа цхъана
самукъадаккхарна а, хан яйъа а
вовшахкхетар ду. Ткъа иштта долучу
цхъаьнакхетаран зен алссам хуьлуш ду
цуьнгарачу пайданал а. Цуьнгахь, уггаре
кІеззиг а, дог талхор а, хан яйъар а ду.

ШоллагІа: цаьрца вовшах
кхеттехь, (эхартарчу Іазапах) хьалха
бовла бахъанаш лелорна тІехь вовшашна
гІо дан а, нийса долучуьнца вовшашка
весет дан а. Ткъа иштта долу
цхъаьнакхетар - уггаре йоккхаха хІонс ю,
уггаре пайдехь дерг а ду.

ДИКА НЕГАТ ЛАТТОР

Хьуна хаийла, хІай АллахІа хьо
Іалаш варг! Массо а ахъа деш долу
магийна долу хІума - дІавижар а, хІума
яар а, рицкъа лахар а, кхидерш а - уьш

Далла муьтІахь хиларшка а, Цунна герга дахаршка а хийцадан йиш ю, уьш Ибадаташ яздайта йиш ю, стагана уьш бахъанехь эзарнашкахь диканаш яздийр долуш, бусалба стага ша уьш лелочу хенахь АллахІана муьтІахь хиларан негаат дичахъанна.

Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«Іамалш - негаташка хъаьжжина ю. Бокъалаъ, хІора стагана - цо негат диннарг ду...»
(Бухари, Муслим).

Масала: бусалба стаг хьалххе дІавуьжу, Іуьйкъа-ламазна а, Іуьйра-ламазна а шен хеннахь самавалийта негат а долуш, - тІаккха цуьнан наб Ибадат хуьлу. Иштта ду кхидолу магийна долу хІуманаш а.

**ЦХЪАНА ХЕНАХЬ МАСЕХ
ИБАТАХ ПАЙДА ЭЦАР**

Цхъа хан масех Ибадат дан пайдехъ яккхаран говзалла - шайн хенаш тІаламца ларъечарна а, Іалашъечарна а бен девзаш хІума дац и.

Вайн дахарера масалш:

1) Бусалба стаг гІаш я машенца маъждиге вахар - иштта маъждиге вахар бусалба стагана ял луш ду. Амма цуьнан таронехъ ду оццу хенахъ алссам АллахІ хъехор я КъурІан дешар - тІаккха цхъа хан масех Ибадатна пайдехъ яккхина хуьлу иза.

2) Бусалба стаг, хъарамлонаш йоцучу зуда ялийначу тойне веъна, - ткъа оцу тойне вар Ибадат ду. Делахъ а, ша оцу тойнехъ нисваларах пайда а эцна, цуьнан аьтто бу - динан хъехамаш бан а, дуккха а АллахІ хъехон а.

3) Зудчо шен хІусамера гІуллакхаш дар – Ибадат ду (ша уьш дечу хенахъ цо АллахІана муьтІахъ хила негат дичахъанна). Цуьнан таронехъ ду, оццу хенахъ кхин а масех Ибадат а деш, и цхъа хан масех Ибадатна пайдехъ

яккха. Масала: АллахІ хъехор я бусалба динах лаьцна йолчу кассете ладогІар.

Ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цунна) аьлла:

«Оха, АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхъана гуламехь Ёюьазза олуш, дагардора: «Сан Дела, суна гечде Ахъа, сан тоба къобалде Ахъа. Боккъалаъ, Хьо ву-кха – тоба къобал дийриг, къинхетам бийриг»» (Абу Дауд, Тирмизи; цІена хъадис ду аьлла Тирмизис).

Ойла ехъа, элчано цхъа гулам шина Ибадатна пайдехъ муха хъовзийна:

1) Лекха волу АллахІ хъехош, Цуьнга гечдар доьхуш.

2) Асхъабашна дин Іамош а, хьоьхуш а.

МАССО ХЕНАХЪ АЛЛАХІ ХЪЕХОРАН СУННАТ

1. АллахІ хъехор - АллахІана
гІуллакх даран бух бу, хІунда аьлча иза -
лайнан ерриге хенашкахь а, цуьнан
массо хъелашкахь а ша Кхоллиначуьнца
йолучу уьйран билгало ю.

Іайшата (АллахІ реза хуьлда
цунна) аьлла:

**«АллахІан элчано (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
даима хъехавора (Сийлахь-Веа)
АллахІ»** (Муслим).

АллахІаца йолу уьйр – дахар ду.
Цуьнга дерзар – кІелхъарадовлар ду.
Цунна герга хилар – декъалалла, И реза
хилар ду. Цунна гена хилар – тилар,
дакъазалла ю.

2. АллахІ хъехор - муьма нах
мунепикъех къастош йолу билгало ю,
хІунда аьлча мунепикъ нехан куц - цара
АллахІ кІеззиг бен хъехош цахилар ду.

3. ШайтІано адам эша ца до - цо
АллахІ хъехор тесна, ледара дитича бен.
Ткъа АллахІ хъехор – яккхалур йоцу

гІала ю, шайтІанан хІилланех а,
мекарлонех а адам лардеш йолу.

ШайтІанна чІогІа лууш ду - адамна
АллахІ хъехо дицдалар а, цо и тесна
дитар а.

4. Дела хъехор (зуюкар) -
декъалаллин а, ирсан а некъ бу.

АллахІа (Лекха ву И) аьлла:

**«Уьш тешна АллахІах,
дегнашна АллахІ хъехорца синтем а
хуьлу царна. АллахІ хъехорца
хуьлуш бац ткъа дегнашна синтем?»**
(«ар-Раїд»: 28).

5. Даима хъехо веза АллахІ,
хІунда аьлча ялсаманин охІла гІайгІане
хир йолуш яц - дуьненахъ шаьш Сийлахь-
Веза Дела а ца хъехош дІаэхийтиначу
хенашна а бен.

Даима Дела хъехор бохург -
вуйшта аьлча: даима Делаца йолу уьйр ю
и.

Нававис аьлла:

**«Теламнехан сацам бу зуйкар
дан мегаш хиларна тІехь – дагца,
маттаца».**

Ламаз керахь доцучунна а, лийчар
тІедоьжначунна а, бер диначул тІаьхьа
цІанлуш йолучунна а - царна мегаш ду:
«субхьаналлахІ» аьлла, тасбихь дар,
«алхьамду лиллахІ» аьлла, Далла хастам
бар, «АллахІу акбар» аьлла, акбар алар,
«ла илахІа иллаллахІу» аьлла, шахІадат
далор, пайхамарна (АллахІера кьинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) салават
диллар, доІа дар, амма КъурІан деша ца
мега. Ламаз керахь доцучунна КъурІан
дешар мегаш ду - дагахь доьшуш
хилчахьанна, КъурІанах куьг а ца Іуттуш.

б. Дела хьехош верг - Дала а
хьехор ву.

АллахІа (Лекха ву И) аьлла:

**«Со хьахаве - Аса шу а хьахор
ду. Шукаре хила Суна, баркаллаза а
ма хила Суна»** («Бакъарат»: 152).

Муьлхха а цхьана адамна,
паччахьо шен гуламехь ша хьахийра,

хаста а вира аьлла долу хабар хезча,
дукха чІогІа хаза хеташ а, воккхавеш а
иза хилча, ткъа муха хир ду аьлла хета
шуна цуьнан хьал, паччахьийн Паччахь
волучу Лекхачу АллахІа иза хьахийча -
цо шайна юкъахь АллахІ хьехочу тобанал
а дикаха йолучу тобанна юкъахь?

7. АллахІ хьехоран Іалашо яц -
цхъана дашца я дуккха а дешнашца гІам-
гІим дар, АллахІана хастам баран, И
вазваран бала а боцуш, акхадаьлла дог а
долуш. Иштта маттаца Дела хьехочу
хенахь - ойла яр а, ша олучу дешнех
асар хилар а лосьхуш хила веза.

АллахІа (Лекха ву И) аьлла:

**«АллахІ хьехаве дагахь (я
хьайллахь), чІогІа а ца хьехош,
(Цунна) муьтІахь хиларца а,
(Цуьнах) кхерарца а -
Іуьйренашкахь а, суьйренашкахь а.
(Дела хьехоран) балабоцучарех а ма
хила»** («ал-АІраф»: 205).

Дела хьехош долу адам кхеташ
хила деза ша олучух, деган а, меттан а

зуйкар цхъаьна догIуш хила деза -
тIоьхлахь а, кийрахь а цхъаьний шен
Делаца уьйр дIахIоттаран дуьхъа.

АЛЛАХІАН НИІМАТИЙН ОЙЛА ЯР

Пайхамара (АллахIера кьинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

**«АллахIан кьинхетамаш
дагабайта - декъал хила мега шу»**
(«ал-АIраф»: 69).

«АвсатI» жайнахь TIабаранис,
«ШуIаб» жайнахь БаIхIакъис дийцина и
хьадис, Албанис дика хьадис («хьасан»)
лерина и.

Бусалба стагана дийнахь а, буса а
мосуьйттазза тIехIуттучух ду - АллахIан
ниIматаш хаадалар, ткъа ма дукха ю-кха
уьш карош йолу меттигаш, хьелаш.
Дийнахь а, буса а гуш а, хезаш а ма
дукха ниIматаш ду-кха, хIора адамна
тIедожош долу - шена деллачу оцу

ниІматийн ойла яр а, хьесап дар а, уьш шена даларна АллахІана хастам бар а.

1. АллахІа хьайна делла ниІмат хааделлий хьуна? - Хьо маъждиге воьдучу хенахь, хьайна гонаха болу нах го хьуна оцу ниІматах бевлла, и тесна дитина лелаш. Іуьйра-ламаз дечу хенахь ахьа бусалба нехан хІусамашка бІаьрг тоьхча - уьш карабо хьуна кІоргге набарчоь, белла Іуьллуш санна.

2. АллахІа хьайна делла ниІмат хааделлий хьуна? - Хьо новкъа воьдучу хенахь а, хьуна тайп-тайпанарчу хІуманийн суьрташ гучу хенахь а, ткъа цхьаь машен тІетоьхна айпе виссина, вукхуьнан машенчуьра ара Іоьху шайтІа (эшарш), иштта дІа кхин а...

3. АллахІа хьайна делла ниІмат хааделлий хьуна? - Хьайна дуйненчуьра хаамаш хезачу хенахь а, айхьа керланаш доьшучу хенахь а: мацаллаш, хиш тІедийлар, цамгарш яржар, некъан хьовзамаш, мехкаш дегор, тІемаш, махках бахар...

4. Аса боху: ирсе лай - шен дагара
АллахІа шена делла долу ниІмат дІа ца
долуьйтуш верг ву, массо хьолехь а,
суьртехь а. ТІаккха иза хир ву даима
АллахІана хастам беш а, Цунна шукар
деш а, И хестош а - шена Цо деллачу оцу
ниІматашна. Оцу ниІматех ду: дин,
могашалла, паргІато, кхерамазалла,
маршо...

5. Хьадисехь пайхамара
(АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда
цунна) аьлла:

*«Алхьамду лиллахІиллази Іафани
миммабталака бихІ, ва фаддалани Іала
касирын мимман халакъака тафдилан».*

**«Бала хьоьгуш верг (я цомгуш
верг) гиначо алахь: «Хастам бу
АллахІана - хьо лаьцначу баланах со
хьалха витина волучу, Ша
кхоьллиначу хІуманашна тІехь
дуккха а хІуманца со гІоле вина
волучу»** (Тирмизис дика хьадис
(«хьасан») ду аьлла и).

АллахІа (Лекха ву И) аьлла:

**«Дагабайта АллахІан
кѣинхетамаш (я ниІматаш) - декъала
хила тарло шу» («ал-АІраф»: 69).**

ХІОРА БАТТАХЬ КЪУРІАН ДЕШНА ЧЕКХДАККАР

Пайхамара (АллахІера кѣинхетам
а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«КъурІан деша хІора баттахь»
(Абу Дауд).

ХІора баттахь КъурІан дешна
чекхдаккаран некъ: герггарачу
хъесапца парз-ламазан хан хилале итт
минот хъалха ламазе вогІур ву хьо,
КъурІанан ши (2) кехат деша ларрориг,
вуйшта аьлча - хІора ламазал хъалха йиь
(4) агІо, я тІаьхъа а мегар ду. ТІаккха
дийнахь дечу хІора ламазца доьшуш дерг
вовшахтоьхча - итт (10) кехат нисло,
вуйшта аьлча - ткъа (20) агІо, тка иза -
дуьззина цхъа жуз хуьлу. Оца некъаца
хІора баттахь КъурІан дешна вер ву хьо,
хуьлуш хало а йоцуш.

ДІАВИЖАЛЕ ХЬАЛХА ЛЕЛОШ ДОЛУ СУННАТАШ

1. «БисмикаллохІумма амуту ва ахьйа».

«Я АллахІ, Хьан цІарца вала а ле со, ден а ло» (Бухари).

2. Шен ши куьг дІа а лавцна, цаьршинна тІе хІуп а олуш, доьшур ду:
(قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ) , (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) , (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ
النَّاسِ).

«Цул тІаьхьа и шиъ шен дегІа тІе хьокхур ду, кхачалуш йолучу массо а метте: коьрта тІера дІадолийна, тІаккха юьхьа тІе, тІаккха дегІан хьалхарачу агІонна тІе. Кхузза дийра ду и» (Бухари).

3. Аятул-курсий доьшур ду:
(اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ) (Бухари).

Аятул-курсий дешаран пайда а, ял

а

И дешнарг - даима ларвеш хир ву АллахІана гергарачу ларвархочо, шайтІа

улле а гІур дац цунна, дІадаханчу
цІеначу хьадисехь дийцина ма-хиллара.

4. *«Бисмика робби вадаІту жанби,
ва бика арфаІухІ, фа ин амсакта нафси
фархьамхІа, ва ин арсалтахІа
фахьфазхІа бима тахьфазу бихІи
Іибадакассолихьин».*

**«Сан Дела! Хьан цІарца сайн
агІо охьабуйллу аса, Хьо бахьана
долуш хьала а айбо аса и. Нагахь
Ахьа сан са дІаэцахь - кьинхетам бе
Ахьа цуьнах, нагахь Ахьа и суна чу
юхадерзадахь - ларде Ахьа и, Айхьа
Хьайн дика лаьш лар бечу хІуманан
юкьараллица»** (Бухари, Муслим).

5. *«АллохІумма иннака халакьта
нафси ва анта таваффахІа, лака
маматухІа ва махьйахІа. Ин ахьйайтахІа
фахьфазхІа, ва ин аматтахІа фагІфир
лахІа. АллохІумма инни асьалукал
ІафийахІ».*

**«Я АллахІ! Боккьалаъ, Ахьа
кхоьल्लीна сан са. Ахьа йийр йолуш
ю-кха цуьнан Іожалла а. Хьан керахь**

ду цуьнан дахар а, цуьнан далар а. Нагахь Айхья иза дийна дитахь – ларде Ахья иза, нагахь Айхья цуьнан Иожалла еш хилахь - гечде Ахья цунна. Я АллахІ! Аса могашалла йоьху Хьоьга» (Муслим).

6. «АллохІумма кьини Іазабака йавма табІасу Іибадак».

«Я АллахІ! Хьайн Іазапах ларве Ахья Со, Айхья Хьайн лаьш гІовтточу (я денбечу) дийнахь» (кхузза эра ду) (Абу Дауд, Тирмизи).

И доІа доьшу дІавуьжучо шен аьтту куьг беснина кІел диллича.

7. «СубхьяналлахІ» (**«ЦІена ву АллахІ»**) ткъе кхойттазза (33) эра ду. «Валхьамду лиллахІ» (**«Хастам бу АллахІана»**) ткъе кхойттазза (33) эра ду. «АллахІу акбар» (**«АллахІ Воккха ву»**) ткъе кхойттазза (33) эра ду» (Бухари, Муслим).

8. «Алхьамду лиллахІиллази атІІамана, ва сакъана, ва кафана, ва

авана, факам мимман ла кафийа лахІу ва ла муъвийа».

«Хастам бу АллахІана - вайна пхьор даийначу, вайна хи малийначу, вай лардиначу, вайна Іойла (я чугІойла) еллачу, ткъа мел дукха бу-кха шайна лардархо воцуш, Іойла (я чугІойла) луш верг воцуш» (Муслим).

9. *«АллохІумма ІалималгІайби вашшахІадати, фатІыроссамавати валъарди, робба кулли шайъин ва маликахІу, ашхІаду алла илахІа илла анта, аІузу бика мин шарри нафси, ва мин шарришшайтІони ва ширкихІи, ва ан акътарифа Іала нафси суан, ав ажуррахІу ила муслими».*

«Я АллахІ! ХІай къайлах дерг а, гучахь дерг а хууш верг! ХІай стигланаш а, латта а кхоьллина верг! ХІай массо хІуманан Дела, массо хІуманан Паччахь! Аса тоьшалла до Хьо воцург кхин дела цахиларца. Хьоьгара гІо лосьху аса сайн син

**вовах ларвала. ШайтІанан вовах а,
цуьнан ширках а ларло со Хьоьца.
Аса айса сайна вониг дарх а я айса и
кхечу бусалбанна дарах а ларло со
Хьоьца»** (Тирмизи, Абу Дауд).

10. *«АллохІумма асламту нафси
илайка, ва фаввадту амри илайка, ва
ваджжахІту ваджхІи илайка, ва алжаьту
захІри илайка, рагІбатан ва рахІбатан
илайка. Ла малджаа ва ла манджа минка
илла илайка, аманту бикитабикаллази
анзалта, ва бинабиййикаллази арсалта».*

**«Я АллахІ! Сайн дегІ хьуна
муьтІахь ди аса. Сайн болх Хьан кара
бели аса. Сайн дерриге
гІуллакхашкахь сайн лаамца а,
Хьуна хьалхахь кхерарца а Хьоьх
тешна (я Хьуна тІетевжина) ву со.
Хьоьх лочкьийла а,
кІелхьараволийла а яц сан, Хьоь
(верзар) йоцург. Со тешна Ахьа
доссийначу Хьан жайнех а, Ахьа
ваийтиначу Хьан пайхамарх а»**
(Бухари, Муслим).

11. «АллохІумма

*роббассамаватиссаби, ва роббал арди,
ва роббал Іаршил Іазим, роббана ва
робба кулли шайъин, фаликъол хъабби
ваннава, ва мунзилаттавроти вал инжили
вал Фуркъони, аІузу бика мин шарри
кулли шайъин, анта ахизун
бинасийатихІ! АллохІумма антал аввалу
фалайса къаблака шайъуш, ва антал
ахиру, фалайса баІдака шайъун, ва
антаззахІиру, фалайса фовкъака шайъун,
ва антал батІину, фалайса дунака
шайъун, икъди Іаннаддайна, ва агІнина
миналфакъри».*

**«Я АллахІ! ХІай ворххІе
стигланийн Дела, лаъттан а Дела,
доккхачу Іаршан а Дела! ХІай тхан а,
массо хІуманан а Дела, буъртиг а,
хурманан лаг а кхиош волу Дела!
ХІай Таврат а, Инжил а, КъурІан а
доссийна верг! Со Хъоъца ларло
массо хІуманан вонах - Хъо ву и
керахъ долуш верг. Я АллахІ! Хъо ву
Хъалхарниг - Хъоъл хъалха хІуммаъ**

хилла дац. Хьо ву ТІаьххьарниг - Хьоьл тІаьхьа хІуммаъ дац. Хьо ву Толаме верг - Хьоьл лекха хІуммаъ дац. Хьо ву Къайлах верг (къайлах дерг хууш верг) - Хьоьл герга хІуммаъ дац. Тхуна тІера декхар дІатакха Ахьа, тхо мискаллек хьалха а даха Ахьа» (Муслим).

12. «Бакъарат» суратера тІаьххьара долу ши аят доьшур ду, Сийлахь-Везачу АллахІан хІокху дешнашна тІера дІадолийна:

(ءامن الرسول بما أنزل إليه من ربه والمؤمنون).

Хьадис ду:

«Буса и шиъ дешначунна - тоам болуш ду» (Бухари, Муслим).

Іеламнаха «тоам болуш ду» бохучуьнан маьІна тайп-тайпанара даьккхина.

Цхьаболчара аьлла:

«Оцу буса гІаттаран метта хІуттуш ду и шиъ».

Вукхара аьлла:

**«Массо вочу хІуманах, зенах,
бохамах ларван тоам болуш ду и
шиъ».**

Ткъа суна гуш дерг: и шиъэ хила тарлуш ду цуьнах лууш дерг.

Чекхдели Нававин къамел («ал-Азкар»).

13. ДІавуьжучу хенахь ламаз керахь долуш хилар.

Хьадис ду:

«Хьайна дІавижа лиъча – ламаз эца».

14. ДІавуьжучу хенахь аьтту агІонна тІе вижар.

«Цул тІаьхьа дІавижа хьайн аьтту агІонна тІе» (Бухари, Муслим).

15. Аьтту куьг аьтту беснина кІел диллар.

«Ша дІавуьжучу хенахь шен аьтту куьг – аьтту беснина кІел дуьллур цо» (Абу Дауд).

16. Шена дІавижа метта вала лиъча - мотт дІабегга бойла, куьг а хьокхуш чекх волийла иза, хІунда аьлча

оцу юккъехъ дІаавше хІума, я зене хІума,
я гезиг ю-яц ца хаъа цунна.

17. ХІара сурат дешар:

(قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ).

Цуънан пайда а, ял а:

**«Иза – ширкан декъах цахилар
(я ширках цІена хилар) ду».**

Абу Дауда, Тирмизис, Ахьмада,
ибн Хьиббана, Албанис цІена хьадис
лерина и. Хьакима а, ЗахІабис а,
Хьафиза а дика хьадис («хьасан»)
лерина и.

Нававис аьлла:

**«Адамна тоьлуш дерг – хІокху
декъехъ дийцина долу дерриге
(суннаташ дешар) лелор ду. Дерриге
а деша таро ца хилча - царех коьрта
дерш а дешна тоам бийр бу».**

Нехан хьал тергал дича, тидаме
эцча, дукхаха болу нах дийнахъ а, буса а
шозза дІабуьйшуш карабо вайна. ТІаккха
хІара суннаташ я царех цхьадерш шозза
лелон йиш йолуш хуьлу цо, хІунда аьлча
хІара суннаташ буса дІавуьжучу хенахъ

лелон къастийна дац. Муххале цара юкъалоцу дийнахь еш йолу наб а цхъаьна, хІунда аьлча и хъадисаш юкъара ду.

ДІавуьжучу хенахь хІара суннаташ лелоран пайда а, ял а

1) Бусалба стага ша дІавижале хьалха хІара зуйкарш а, тасбихъаш а, доІанаш а лелийча - бІе (100) сагІа даларан ял дІаязйо цунна.

Элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла:

«ХІора тасбихь – сагІа ду, хІора акбар – сагІа ду, хІора хастаме дош – сагІа ду, хІора Дела цхъаь варан дош – сагІа ду» (Муслим).

Нававис аьлла:

«Церан ял хир ю цунна».

2) Ша дІавижале хьалха бусалба стага хІара суннаташ лелийча - ялсаманехь бІе (100) дитт дугІу цунна.

Оцуьнан хьокъехь долу хъадис хьалха хьахийра вай, ибн Маджатан

«Самратул азкари баїдас солати»
жайнахь долу.

3) Уьш лардеш волу лай АллахІа
Іалашвийр ву, оцу буса шайтІа гена а
дера ду цунна, массо вонех, баланех
хьалха а воккхур ву иза.

4) Уьш лелийначу АллахІан лайн
дІадаьлла де а лорур ду - АллахІ хьехош,
Цунна муьтІахь хуьлуш, болх Цуьнан кар
луш, Цуьнгара гІо доьхуш, И цхьаь веш
дІаделла де санна.

ДЕШАТІАЬХЬЕ

Вайна хІора денна лелош долучу
суннатех гулдан аьтто баьлларг а,
каьялларг а ду хІокху жимачу жайнахь
дерш.

АллахІе доьху вай: вайн дахар
Мухьаммад элчанан (АллахІера
къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)
суннат тІехь дар, оцу тІехь вайн далар
дар а.

Жайна хІоттийнарг: Халид ал-Хьусайнан

Жайна гочдинарг: Турпалан кІант Фарукъ

Жайна тадинарг (редактор): Абу Ахьмад

ЧУЛАЦАМ

Дешахьалхе.....

.....

.....3

Набарха валаран

суннаташ.....

.....

Нишка вахаран

суннаташ.....

.....

Ламаз эцаран
суннаташ.....
.....

Сивак хъакхаран
суннаташ.....
.....

Кога мачаш йохаран
суннат.....
.....

Духаран
суннаташ.....
.....

Чу-араваларан
суннаташ.....
.....

Маъждиге вахаран
суннаташ.....
.....

Моллалла кхайкхаран
суннаташ.....
.....

Къамат даран
суннаташ.....
.....

Ламаз дуьхьалонна тIевирзина
дар.....
.....
Дийнахь-буса деш долу суннат-
ламазаш.....
.....
Буса гIаьттича деш долу суннат-
ламазаш.....
.....
Витар-ламаз а, цуьнан суннаташ
а.....
.....
Туьйра-ламазал хьалхара суннат-
ламаз.....
.....
Туьйра-ламаз диначул тIаьхьа соцунгIа
хилар.....
.....
Ламазехь олуш долу
суннаташ.....
.....
Ламазехь меженашца лелош долу
суннаташ.....
.....

РукуІан
суннаташ.....
.....

Сужданан
суннаташ.....
.....

Шина сужданна юккѣра
суннаташ.....
.....

ТІаьххѣра долучу «Аттахиййатан»
суннаташ.....
.....

Ламазехь цкъа бен лелош доцу
суннаташ.....
.....

Парз-ламаз дина даьлча лелош долу
суннаташ.....
.....

Іуьйранна а, суьйранна а доьшуш долу
суннаташ.....
.....

Нахана дуьхьал кхетча лелош долу
суннаташ.....
.....

Хіума яаран
суннаташ.....

Хіума йиъна ваълча долу
суннаташ.....

Хи маларан
суннаташ.....

Суннат-ламазаш ціахь
дар.....

Гулам берзош лелош долу
суннаташ.....

Дика негат
латтор.....

Цхъана хенахь масех Іибадатах пайда
эцар.....

Массо хенахь АллахІ хьехоран
суннат.....

АллахІан ниІматийн ойла
яр.....
.....
ХІора баттахь КъурІан дешна
чекхдаккхар.....
.....
ДІавижале хьалха лелош долу
суннаташ.....
.....
ДешатІаьхье.....
.....
.....